Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...най 1921 оной ...ин 21-нээ гарана. | №238 (17961). | 1988 оной октябриин 16, воскресенье | Сэн 3 мүн.

ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЫН ЗАМААР

Эхэнэрнүүдэй асуудал хадаа гүрэнэй удха шанартай, тэрэ-ниие шиидхэхэ гэзэ гансашье эхэнэрнүүдэй бэшэ, харин бүхы обществын хэрэг мүн гэжэ Бүхэсоюзна XIX партконференци тодорхойлоо hэн. Хубилган шэнэдхэлгын мүнөөнэй шатада партийна хуралдаанай шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан эхэнэрнүүдэй советүүдэй болон Совет эхэнэрнүүдэй комитедэй үүргэ гэhэн асуудал октябриин 14-дэ Москвада болоhон Совет эхэнэрнүүдэй комитедэй пленум зүбшэн хэлсэбэ.

Комитедэй түрүүлэгшэ З. П. Пухова элидхэл хэбэ. Эхэнэрнүүдые социальна талаар хамгаалгые хангаха бодото эрхэ нүхэсэлнүүд хубилган шэнэдхэлгын үедэ байгуулагдана гэжэ тэмдэглэбэ.

Эхэнэрнүүдэй аша туhада хабаатай бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ эхэнэрнүүдые хабаадуулха, тэдэниие бэлдэжэ, бүхы шатын хүтэлбэрилхы худэлмэридэ дэбжүүлхэ гэзэ шухала зорилгонуудай нэгэниинь мүн гэжэ пленумэй шиидхэбэринүүд соо онсолон заагдана.

Пленумдэ хабаадагшад Арменийн ба Азербайджанай эхэнэрнүүдтэ хандаhан хандалга баталан абаба. Эбтэй зетэй байхые, нэгэ нэгэеэ дэмжэхые, үгеэ ойлголсохые уряалаа, шиидхэгдэмээр бэшэ гэжэ hанагдаhан асуудалнууд заабол шиидхэгдэхэ гэжэ этигэжэ байhанаа элирхэйлээ.

(ТАСС).

ХҮДӨӨ НЮТАГУУДТА АРЕНДЭ ХҮГЖӨӨХЭ, ЭКОНОМИЧЕСКА ХАРИЛСААНУУДЫЕ ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭХЭ

hоор гү, али үгы гү, энэмнай найдамтай гү, али үгы гү гэhэн асуудалнууд гаража ерэдэг. Энэмнай туршалга гү, али гүрэнэй удаан болзорой политика гү? Энэньшье ойлгосотой, арендэ мэтын хэрэгтэ ороло-ходоо, олон жэл соо худэлхэбди гэжэ найдана ха юм.

hая Красноярскаар ябаhанаа hанаандаа ороулнаб. Орон дотор кооперативуудай, кооперативна худэлсөөнэй хүби заяан ямар байхаб гэhэн асуудал ехэ эдэбхитэйгээр эбшэгдөө hэн. Эндэхи хэрэг жэгдэ бэшэ. Эдэбхитэйгээр, ухамай шадамараар, бэеэ даагаад худэлхөөр, зарим томо предприятинуудайшье хүсэ хүрэхөөр бэшэ олохон асуудалнуудые шиидхэхэдэнь, обществодо туhалхаар, манай арадай ажахыда бии байhан дутуу дундануудые, зайсуулхаар бэлэн, үнэн сахэ хүнүүд кооператорнуудай дундa олон. Манай оронойшье, гадзадын оронуудай, манай хэнинарайшье үнгэрhэн жэлнүүдэй дүй дүршэлдэ түшэглэhэн манай политика имагтал иимэ зорилготойгоор hанамжалагдаhан гэзэш. Гэбэшье обществодо харша этэгээдүүд кооперативуудай туhаламжаар хуулита бэшэ олзо оршо эбэха аргатай болоhон байна.

Иимэрхүү ушарнууд бии, энээниие харанагүйбди, мэдэнэгүйбди гэжэ бү hанагты. Бүхы юумэн тухай олондо мэдээсэдэг болоходо, хуу эли байна. Тэд бидэ мэгдэнэгүйбди, эдэ бүхы үзэгдэлнүүдые шэнжэлнэбди. Энэ худэлмэриие унжагайруулангүй, иимэрхүү ябадалнуудта нүлөөлмөөр эконом...ческа, захиргаанай эрхэ нүхэсэлнүүдые бэдэрхэ хэрэгтэй гэжэ hананаб. Кооперативна сектор хүгжөөхэ ёhотой гэжэ бидэ гол түлэб тоолоноби.

Михаил Сергеевич, Та өөрөө кооперативуудые дэмжэнэ гүт, али үгы гүт? — гэжэ Красноярскда намhаа асуугаа hэн.—«Та кооператор ёhотойт»,— гэжэ энэ асуудал табиhан хүнөө hурабаб.—«Тиимэб,— гэжэ кооператор хэлэбэ. Тэд энэ хэрэг саашадаа эрхилhэнэй хэрэг би гү, али үгы гү гэжэ лаб мэдэжэ абаха гэнэб».

Энэ хүн зүбөөр бодомжолно, зарим нэгэ юумэ элирүүлхэ гэнэ гэжэ ойлгоо hэм. Тансашье тэрэ бэшэ. Аграрна политика хожомоо ямар байхаб гэжэ мэдэжэ абахаяа бүхы хүнүүд hанана. Обществын, экономикын бүхы секторнүүдтэ, түрүүшын эзлжээндэ худөөгэй хүдэлмэрилэгшэдтэ бүхы юумэн ойлгосотой байха эзрэгтэй.

Харин эрдэм ухаанда, дүй дүршэлдэ түшэглэн, иимэ политика бүелүүлхын тула илангаяа шэнэ хэрэгүүд тухай тодо мэдээсэл ходо абажа байха эзрэгтэйбди. Һүүлэй жэлнүүдтэ бии болоhон бүхы дүй дүршэлдэ манай аграрна политика нэн түрүүн түшэглэхэ аабза гэжэ hанананаб. Энэ талаараа тус уулзалга бидэндэ хүтэлбэрилэгшэдтэ, Центральна Комитедтэ, правительствада сэнтэй гэзэш. Аграрна политика түшаа юун гэжэ бодонобта, ерээдүйдэ ямар байха ёhотойб гэжэ hанамжаяа сэхэ хэлэхэ, сэгнэлтэ үгэхэ арга боломжо олгохо гэжэ hанаhан байнабди.

Таанадай аятай зохид хөөрөө шагнахын тулада бэшэ, харин таанадhаа мэдээсэл абахын, таанадай hанамжануудые мэдэхын, зүбшэхын тулада уряа гэзэшэбди. Танай хэлэhэн бодолнуудай найруулгань бэшэ, харин гүнэзгы удхань шухала. Тиимэhээ үгэ хэлэхэ дуратай хүнүүд бултадаа хэлэг. Манай хөөрэлдөөн демократическа ёhоор ябуулагдаха эзрэгтэй.

Үшөө хэдэн гол асуудалнуудые шиидхэнгүй, аграрна секторэй хуби заяанда хайхарамжагүйгөөр хандадаг байhанhаа иимэ юумэн болоhон байна. КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй урда тээ колхоз, совхозууд жэл бүри олон миллиард туhэригэй урьhаламжа абаад, бүсаадаггүй hэн. 16 миллиард туhэриг олжо үнэ сэнгүүдтэ оруулаад, ажахынуудай ашаг олзотойгоор худэлхын тула эрхэ нүхэсэлнүүдые байгуулха, тиигэжэ энэ мүнгые госбанкаар юрэ бүсааха бэшэ, харин продукци худалдажа, үнэ сэнгэй ашаар олохо гэжэ батадхахын тула айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолго гаргагдаа hэн. Майн Пленум дээрэ иимэ шиидхэбэри абтаhан байгаа.

Аграрна политикада хэгдэhэн эдэ бүхы хазагайруулгануудай түлөө бидэ гэмээ амсанабди. Аграрна политикын үндэhэ hуурие В. И. Ленин найруулhан гэзэш. Хүшэр хүндэ үедэшье, граждан дайнай жэлнүүдтэшье худэлмэришэн ангиин ба таряашадай хоорондохи холбоое, хото городуудба худөө нютагуудай хоорондохи холбоо барисаае бахижүүлхэ, тэдэнэй хоорондо зохихо холбоо тогтоохо туhай Ленин саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргадаг hэн. Хүшэр хүндэ тэдэ жэлнүүдтэ партимнай эдэ асуудалнуудые шиидхэлгэнэ зайсадаггүй hэн. Жэшээнь, дунда шадалтай хүнүүд туhай асуудалые зүбөөр шиидхэлгэ, тэдээн тушаа ябуулагдаhан политика Колчагые илаха, граждан дайнда эрид хубилалта туйлаха арга олгоо hэн.

НЭП тушаа хэлэhүү. Граждан дайн үшөөл боложо байгаа. Тэд ямар хубилалта хэгдээ гэзэш hэм? Таряашадай бодото аша туйа болон орон дотор боложо байhан бодото хубилалтанууд хараада абтажа, энэ политика зохёогдоhон байгаа бшуу. Тэрэнэй hүүлээрхи жэлнүүдтэ худөөгэй асуудалнуудые ойлгохошье, хүсэд ойлгохогүйшье, сэгнэхэгүйшье ябадал үзэгдөө. Худөө ажахын мүнөөнэй байдалые заhажа эхилээбди. Нүхэдүүд, дүүрэн эрхэтэ эзэн болгожо хүниие газартань бүсааха гэзэш гол шухала гэжэ хэлэхэ байнаб. Худөө нютагуудтахи экономическа харилсаануудые хубилган шэнэдхэлгын удха энэ болоно.

Энэ зорилго бэелүүлэгдэмээр гэжэ бидэнэй дүй дүршэл харуулна. Тэрэниие барагдээрэ тооложо баhал болохогүй. Энэ үе соо хүнүүд баhал хубилаа, hанаа бодолынь ондоо болоо. Тэрэниие хубилгаха гэзэш бэлэн бэшэ. Тиимэhээ экономическа харилсаануудые хубилган шэнэдхэхэ гэзэш гол зорилго болоно.

Энэ юун шухала гэзэшэб? Энэ жэлдэл ажахы эрхилэгын шэнэ аргада — арендэдэ ороhон коллективүүдэй худэлмэриин дүнгүүдээр hонирхоо hэм. Нүхэдүүд, ехэ хубилалтанууд болоно! Юрын ажахытай сасуулхада, арендэ коллектив нэгэ тонно, нэгэ хахад тонно ехэ үргаса абана. Адагынь 500—600 килограммаар, харин гол түлэб мянган килограммаар ехэ hүн hаагдана! Энэ ажалай бүтээсэ, ажалай бүтээсын ба түлбэриин хоорондохи тааралдаг гансата хубилга. Салин дээшэлнэ, харин энэнь ажаллажа олдоhон, ондоо салин болоно. Шэнэ технологи хэрэглэхын тула шэнэ машинанууд, газарай үрэжэл hайжаруулха шэнэ үтэгүүлгэнүүд ондоо олон юумэн хэрэгтэй гэжэ бидэ хэлэнэбди. Энэ зүб, энэниие шиидхэхэ хэрэгтэй. Зүгөөр худөө нютагуудта шэнэ харилсаануудые тогтоожо, газарай ёhотой эзэн болохо таряашаниие, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые бусаажа, тэдэниие шиидхэхэ хэрэгтэй. Эдэ бүгэдэ хүнүүдэй арга боломжонуудые элирүүлхэ, амжалтатайгаар хэрэглэхэ арга олгохо.

Энээнhээ уламжалан, манай мүнөөдэрэй хөөрэлдөөндэ нэгэ иимэ асуудал түрүүшын эзлжэндэ гаргагдана: hүүлэй хоёр-гурбан жэлэй худэлмэри юу харуулнаб, шэнэ онол арганууdые хэрэглэлгын талаар юун болоноб, илангаяа арендэ харилсаануудай талаар? Подряд хадаа урагшаа хэгдэhэн ехэ алхам болоно. Харин арендэ подрядай нэгэ түхэл янза байбашье, дээдэ шатын юумэн гэзэш. Арендэ подрядта ороходоо, хүн бүхэн тодорхой саг соо эдлэхэ газараа, үйлэдбэриеэ даажа абана, тиигэжэ газар хэhнээ абанаб, тэрэ ажахытаяа экономическа аргаар түлбэриеэ хэнэ. Энэмнай тад ондоо юумэн ха юм. Мүнөө худөөдэ юун боложо байнаб, түрүүшын туршалганууд юу харуулнаб гэжэ бидэнэр тодоруулха ёhотойбди. Ямар юумэн хэгдээб, юун урагшагүйдөөб, ямар юумэ хараадаа абажа, ямар асуудалнуудые түрүүлэн шиидхэхэ ёhотойб? Илангаяа мүнөө арендэ тухай хуулин проектын бэлдэгдэжэ байхада, газар хэрэглэлгэ тухай шэнэ хуули хэрэгтэй гэжэ hанананабди. Тиихэдээ бии байгаа бүхы дүй дүршэлөө, мууеньшье, hайнииньшье, ашаг үрэ асарhыеньшье, үгыеньшье, хажуу тээшээ хаягдамаар юумыешье хараада абаха хэрэгтэй болоно.

Юундэ арендэ удаанаар нэбтэрүүлэгдэнэб, юундэ арендын урдаhаа ажахы эрхилэгшэд болон мэргэжэлтэд тэмсэнэб? Олонхи колхоз, совхозуудай худэлмэрилэгшэд энэ онол аргые юундэ хэрэглэнэгүй гээшэб? Магад ажал хэжэ олоогүй мүнгэ түлэхэ хэрэг үргэлжэлhөөр гээшэ гү? Тиимэ hаань, арендэ юун хэрэгтэй байха hэм. Газар тухай бодоhонойшье хэрэггүй. Бүхэлэ hүнөөрээ унтангүй ябаhанайшье үлүү. Иихэдээ бидэнэр үйлэдбэрилэгшэн продукциин лэ түлөө мүнгэ түлэнгүй байhан заагдаа гээшэ хебди.

Эндэ нэгэ иимэ асуудал гансата тодорно: гарзалдаг ажахынуудые хайшань хэхэ болоноби? Юуб гэхэдэ, гарзалдаг ажахы гээшэмнай hайнаар хаража үзэхөөр, зүб тобшололнуудые гаргахаар айхабтар гайхалгай юумэн ха юм. Мандa энэ талаар юунэй боложо баиные хараад үзэгты. Бүхы манай ороние абаад харахадa, гарзалдаг ажахынуудай салин хүлhэнэй жаса эдэ ажахынуудай валова олзоhоонь 1,8 дахин ехэ байна. Гарзатайгаар хүдэлжэ байгаад, салин хүлhэниинь түлэгдэжэл байна ха юм. Харин олзоогоор хүдэлдэг ажахынууд ямар байдалтайб? Салин хүлhэниинь 65 процент болоно. Түлбэриин жаса 65, харин 35 процентнь хүгжэлэдэ болон бүсаа юумэндэ гаргашалагдана. Иимэл байдал манда тогтонхой! Гээгдэлдэ ороhон 6,5 мянган колхоз болон совхозууд манай орон соо бии гээшэ. Хүдөө ажахын газар таряалангай 21, хаhалагдаhан газарай 18 процентнь эдэ ажахынуудай гарта байна. Юун боложо байнаб гээд, нүхэдүүд, бодоод үзыт!

Иимэ үзэгдэлнүүдтэй яашье эбсэжэ болохогүй. Хараглы даа. Красноярска ябахадаа би хэлээ hэнэй. «Назаровский» болон «Подсосенский» гэжэ совхозуудые хараад үзээ. Эдэ ажахынууд хорооулан Красноярска хизаарта байдаг юм. Хоюулан нэгэл районой бүрэ-дэлдэ ородог. Ургасынь хэмжэн «Назаровский» совхозодо 3 центнерээр ехэ, үнеэн бүрнhөө 4508 килограмм hүн hаагдана. Харин нүгөөдэ совхозоньь 2300 килограмм тухай нэгэ үнеэнhээ hаагдадаг байна. Иихэдээ хоёр дахин шахуу бага байна бшуу. «Назаровский» совхозодонь ажалай бүтээсэ баhал хоёр дахин шахуугаар ехэ юм. Харин нэгэ хүдэлмэрилэгшын hарынь дунда эзргын салин «Назаровский» совхозодошье, «Подсосенский» совхозодошье адли—236 туhэриг. Энэ байдал 1987 ондэ ушараа. Иигэжэ болохо аал, нүхэдүүд?

Үгы гэбэл, ушөө нэгэ иимэ жэшээ абаад харая. Красноярска хизаарай Боготольско районой «Критовский» совхоз гарзалдаг ажахы юм. Тиигэбэ яабашье, 1987 ондо ахамад мэргэжэлтэдэйнь hарынь дунда эзргын салин 270 туhэриг болоhон байна. Энээнhээ гадна, зургаан салингай хэмжэнэй 1620 туhэригэй шан түлэгдөө. hарынь дунда эзргын салин 411 туhэриг болоhон байна. Иигэжэ байхадаа хүдөө ажахыгаа болон экономикоёо бүхыдэнь өөдэнь үргэжэ шадаха гээшэ гүбди?

Ростовско областьдо «Кагальницкий» гэжэ совхоз, «Родина» гэжэ колхоз Морозовско райондо бии юм. Хараглы даа, хоорондонь ямар ехэ илгаа бии гээшэб? Совхозодоо гектарай 31,7 центнер ургаса абтана, харин колхозодонь бройдоо 13,3 центнер хуряагдана. «Кагальницкий» совхозодо 28 мянган тонно, харин «Родина» колхозодо 3 мянган тонно ороhон бүхыдөө абтадаг байха юм. Совхозынь 20 мянган тонно, колхозынь 2 мянган тонно ороhон гүрэндэ худалдаа. «Кагальницкий» совхозодо үнеэн бүрнhөө 3151, харин «Родинада» 1947 килограмм hүн hаагдадаг байна. Нэгэ ажахыдань 5559 тонно, нүгөөдэнь 595 тонно hүн үйлэдбэрилэгдэнэ, нэгэндэнь 5379 тонно, нүгөөдэнь 563 тонно hүн гүрэндэ худалдагдана. Совхозодонь ажалай бүтээсэ 15 мянган, колхозодонь 10 мянган туhэригтэ хүргэгдэнэ. «Кагальницкий» совхозодо олзо оршо абалгань 64,7, «Родина» колхозодо 2,8 процент болодог аад, салин хүлhэ түлэлгэдэнь илгаагүй шахуу юм.

Запорожско областиин Вольнянска районой «Первое Мая» болон «Победа» колхозуудые абаад харая. Би нэгэ иимэл экономическа тоо, баримтануудые дурдахамни: «Первое Мая» колхозодо олзо оршо абалгань 52,7, «Победэдэнь»— 13,4 процент болодог юм. Нэгэдэхи ажахыдань 1 миллион 310 мянган, хоёрдохидонь — 270 мянган туhэригэй олзо абтана. «Первое Мая» колхозодонь механизаторнуудай hарын дүнда эзргын салин 278, hаалишадайхи 221, харин «Победа» колхозодо механизаторнуудайхи—292, hаалишадайхи 259 туhэриг болодог байха юм.

Донецкэ областиин Волновахска районой «Россия», Чкаловай нэрэмжэтэ колхозуудые жэшээд үзсе hаа, иимэ байна: нэгэдэхидэнь олзо оршо абалгань 65,4, хоёрдохидонь —11,6 процент болоно. «Россия» колхозодо механизаторнуудай hарын дунда эзргын салин 256, гахайшадайхи—208, Чкаловай нэрэмжэтэ колхозодо механизаторнуудайхи—260, гахайшадайхи—227 туhэриг болодог байна.

Латвиин ССР-эй СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ, «Ислице» совхозуудые абаад харахедамнай, нэгэдэхидэнь ороhото үргамалнуудай үргаса гектарай 59, хоёрдохидонь—30, саахарна свёклынхи нэгэдэхидэнь — 367, хоёрдохидонь —220 центнер болоhон байна. Нэгэдэхидэнь үнеэн бүрнhөө 4264, хоёрдохидонь—3765 килограмм hүн hаагдаа. СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозодо 677 мянган, «Ислице» совхозодонь 10 мянган туhэригэй олзо абтаа, нэгэдэхидэнь, олзо оршо абалгань 12, хоёрдохидонь—0,5 процент болодог байна. Нэгэдэхи ажахыдань хүдэлмэришэдэйнь hарын дунда эзргын салин 227, хоёрдохидонь — 245 туhэриг болодог байна гээд тэмдэглэе.

Иимэ жэшээнүүдые, нүхэдүүд, хэлэжэ үргэлжэлүүлхэр байгаа. Иигээд байхадаа, арендэдэ оролые баряад бэйhан юумэн юун болоноб гэхэдэ, колхоз, совхозуудта ажал хэжэ олоогүй мүнгэ түлэгдэн үргэлжэлжэ байhан ушар мүн болоно. Иимэ ябадалай бии байhан сагта хүн арендэнэ харилсаанууд тээшэ нюраараа эрьехэгүй байна. Иимэ тобшолол эрхэ бэшэ гаргаха баатай болоно гээшэбди. Бидэнэр зүб тобшолол хэнэ гүбди, али үгы гүбди гэжэ бодоод үзэхыетнай гүйнаб. Арэд зомнай арендэ подрядта орохо hанаатайл байна ха юм. Мүнөө энэмнай олон түмэнэй хүсэл эрмэлэзэл болонхой. Гэбэшье ажахынуудай мэргэжэлтэдэй болон хүтэлбэрилэгшэдэй зүгhөө эсэргүүсэлтэдэ энэ эрмэлзэл тогтоогдоно. Белоруссиин ССР-эй Могилёвско областиин нэгэ колхозодо түрүүлэгшэнь мэргэжэлтэдтээ хайшаагаар тэмсэдэг байhан тухай, нэгэ суглаанай hая хайшаагаар үнгэрhэн тухай таанад булта үншаа ёhотойт. Энэ ажахын мэргэжэлтэд Совет засагай ашаар абаhан эрдэм мэдэсээ эзэрглэжэ, зоной ухаан бодолые балартуулжа, арендэдэ этигэхэгүй ябадал улам дэлгэрүүлхын тулада залан шууд, ехэ шадамар ажал ябуулга эрхилhэн байха юм. Энэ аргаар арендэдэ оролые тогтоохо hэдэлгэ хэhэн байна.

Манай мэргэжэлтэдэй хэр hайнаар хүдэлдэг байhаниие арендэнэ подряд тон тодорхойгоор харуулдаг юм гэжэ би нэгэтэ хэлээ hэмби.

Мэргэжэлтын багаар хүдэлдэг, өөрынгөө бүхы арга боломжонуудые дүүрэнээр хэрэглэгдэдэггүй байhан эндэ гол шалтагаан болоногүй. Манай аграрна hалбарида тогтоhон экономическа бодото байдалай оршондо хүн гээшэ эдэ арга боломжонуудаа дүүрэнээр хэрэглэжэ бирахагүй байгаа ха юм. Харин мүнөө ажалда, газарта үйлэдбэрилгын хэрэгсэлнүүдтэ, юрэнхыдөө хэрэгтэ, таряашанай ажалда хүнэй хандасын тад ондоо болон хубилжа байхада, таряашанай хажууда мэргэжэл түгэс, ехэ юумэ мэдэхэ үхэ байха ёhотой болоно. Мэргэжэлтэдэй зарим хубиинь шэнэ эрхэ байдалда хүдэлжэ шадахагүй байhаниинь ондоо асуудал ааб даа. Эдэ бүгэдэ арендэ тодоруулан харуулна. Тэрээндэ бодото туhаламжа үгэжэ шадахагүй хүндэ таряашан түлэхэгүй гү, али хэлсээ баталхагүй байна гээшэ. Харин хүнүүд хэнэй юу хэжэ шадаха байhаниие hайнаар мэдэнэ ха юм. Тэдэнэр үнэхөөрөө hайнаар мэдэнэ, ехэ түргэнөөр эдэ бүгэдые ойлгоодхино. Олонхи зомнай мэргэжэлтэд хажуудамнай байhай, арендэнэ коллектив толгойлhой гэжэ бодоно. Энэ хэрэгые hайшаха болон дэмжэхэ хэрэгтэй гэжэ hананаб. Иимэл юумэнэй түлөө мэргэжэлтэн ажалаа шэлээ ха юм. Тиимэhээ энэ шэлэhэн мэргэжэлээ, дүүрэнэр хэрэглэхэ арга боломжо тэрээндэ олгогдобо гээшэ Тиихэдээ үнэхөөрөө алдуу гаргаагүй, мэргэжэлтын ажалда дэмы ороогүй байhаниинь гансата харагдаха болоно. Хэрбээ дэмы ороhон байгаа hаа, ондоо ажалда ороо, өөртөө таарамжатай ажал хэхэ хэрэгтэй.

Бүхы юумые арендэл hуури hууридань табиха эзргэтэй. Мүнөө ажахы эрхилэгын шэнэ онол арганууdые хэрэглэлгэдэ ороогын үе сагта мэргэжэлтэдэй олонхинь арендэнэ коллективүүдэй бүридэлдэнь ороо, өөрынгөө hуури олохо байха гэжэ hананаб. Тэдэнэр хадаа арендэнэ коллективүүдые толгойлогшонор болохо ёhотой.

Эндэ ондоошье байжа магад. Мэргэжэлтэд колхоз болон совхозуудтаа үлөөд, арендэ коллективүүд хангалга хэхэ, зүбшэл заабари абаха талаар хэлсээнүүдые тэдэнгэй баталжа болохо байна ха юм. Иимэ түхэл янза баhал гаарамжатай. Ямар нэгэ ажахыда хайшаа байдалай тогтоhониие харада абажа, эдэ бүхы асуудалнууд байра дээрээ шиидхэгдэхэ ёhогой. Тиимэhээ шэнэ онол арганууdые хэрэглэлгэдэ ороохо гэзэш үе сагай эрилтээр табигдаhан юумэн гэжэ ойлгохо хэрэгтэ мэргэжэлтэдэй анхарал хандуулха хэрэгтэй гэжэ би hанаха байнаб. Ажахы эрхилэлгын шэнэ түхэл янзануудые хэрэглэхэ гэжэ зоной хэды ороло-дожо байгаашье hаань, арендын удаанаар нэбтэрүүлэгдэжэ байhанай хоёрдохи шалтагаан энэ болоно гэжэ hананаб. Тиимэhээ таанадай дүй дүршэл болон ажаглалтанууд юу хэхэ, хайшаагаар ажалаа ябуулха байhаниие тодоруулжа магад.

Гадна колхозой, совхозой гү, али гэр бүлын (фермын гэр бүлын түхэл янза) арендэ байха гү, али ямар нэгэ ондоо янзатай байха гү? Гэбэшье колхозниигуудай съезд дээрэ бидэнэрэй хэлэhэнэй ёhоор лэ арендэдэ хандасамнай үлэхэ байна.

Гол юумэн эли тодо: арендэ подрядаар дамжуулан, колхоз болон совхозуудай нөөсэ арга боломжонуудые улам hайнаар тодоруулха хэрэгтэй. Тиимэhээ ажахыда бии байhан инфраструктура арендэ абагшадой ажал хэрэгтэй урагшатай байха хэрэгтэ зорюулагдаха ёhотой. Гансал энэ ушарта экономическа харилсаанууд, худалдажа абалгын үнэ сэнгүүдтэй нягта холбоотой шиидхэбэринүүд хэрэгтэй болохо байна. Энэ талаар абахада, Тульска областиин Ясногорско районой «Зыбино» гэжэ госпромзаводой болон бүсад ажахынуудай дүй дүршэл ехэ үнэтэй. Эдэ ажахынуудай нөөсэ арга боломжонуудынь арендэ подразделениннүүдэй бии байhанай ашаар гүйсэд тодоруулагдана.

Энэ гол шэглэлнай гэжэ үшөө дахин дабтаха байнаб. Тиихэдээ ямар нэгэ хүнэй газар болон хэрэгсэлнүүдые эдлэхэзэ hаканhаниинь, гэр бүлын фермэ бии болгохо хүсэлынь, нүхэдүүд, социализмда харша бэшэ юм. Иимэ эзэн болоhон хүн бүгэдэ арадай эд зөөри болохо газар дээрэ ажал ябуулгаяа эрхилнэ гээшэ. Энэ хүн хүдэлмэришэд болон тараашадай, бүхы ажалшадай засагаа барижа байhан орон соо ажаллаха байна, бүхы харилсаануудайнь гол үндэhэниинь энээнhээ дулдыдаха ха юм. Иигээд абаад харахада, тэрэ хүн социализмда харша бэшээр, харин аша туhадань хүдэлхэ болоно бшуу. Тиимэhээ эндэ дабагдашагүй зүришэлдөөнүүд үгы, элдэб түхэл янзанууд баймаар, Белоруссидашье, Прибалтикадашье, Хара Хүрьhэгүй нютагуудташье түб газарhаа холо байдаг нютагууд олон юм. Тиимэhээ хэрбээ хүнэй хаягдашаhан буусадаа бусаха гээhаань (намда Прибалтикаhаа, Литваhаа хаш, hая бэшэг эльгээгээ. Тэрээн соогоо хуушан буусыень зондо бусаahанаймнай түлөө баярые хүргэнэ, ехэ hайн гээшэл! Хүниие газар ехээр татажа, тэрэ ямар нэгэ ажахытай гү, али ямар нэгэ эмхитэй тодорхой харилсаануудые тогтоогоо, бусажа ерээ. Тиигээд hүүлэй жэлнүүдтэ хаягдашоод байhан газар болон бусад юумэнүүдые мүнөө хэрэглэжэ байна ха юм. Энэ талаар айхабтар ехэ арга боломжонууд нээгдэнэй.

(Эхин. Үргэлжэлэлнь 2-дохи нюурта).

БУРЯАДАЙ ...

...оной октябриин 12-то КПСС-эй Комитедэй арендэ ...ргэлдэг колхоз, совхозуудай болон агропромышленностиин комплексын бусад ...ны хүтэлбэрилэгшэдтэй, арендэ мэтын хэрэгтэй ...ны комитедүүдэй ...дэй, эрдэмтэдтэй, ...ны мэргэжэлтэдтэй ...ноо гэжэ мэдээ...

...нэгэ зуураа, ...-гай Генеральна ...СССР-эй Верховно ...тидиумэй Түрүүлэгшэ М. Горбачев иигэжэ ...:

...ртиин Центральна ...нүүдүүд, та бүгэ...наб. Агропромой ...ксе, колхоз, совхозуудай ...ны хүтэлбэрилэгшэдые, ...ахитэйгээр хүтэлбэрилэгшэдые, арендэ абагшадые, агропромой болбосоруулалтые, промышленностиин хүнэ...ые, партиин хүнэ...но комитедүүдэй ...ны хүнүүдые, минисгрупромышленностиин ...ны холбоотой бусад ...ны гэзэшэбди. Агропромышленностиин комплекс ам...ны хүдэлгэр, hайн ...ые түйлаг гэжэ бү...ны, манай ороной ...ны ёhотойгоор хү...

...ны зүбшэлдэхын тула ...ны эмхидхэхэ гэжэ ...ны бодоо. Ургаса хү...ны зүрхэнэй нэгэ ба...ны байхада, иимэ үүл...ны гэжэ хэлсэзбэ...ны зүбшэлгэдэ орол...ны харюусалгатай ...ны шухала хэ...ны ажахыда эхилнэ ...ны дал адли, му...ны ехэ үнэтэй.

...ны, жэлэй, мүн ба...ны үнэрhэн жэл...ны үнэзгыгөөр ...ны, үбэлэй хаhа ойр...ны абаа hэмди. ...ны эдэлгын жэл...ны, хүдөө ажа...ны байдал яажа хү...ны болоноб, эдэ гур...ны юу харуулаб, ...ны хүдөө ажахыда ...ны ажаллалаа ...ны ямар асуудалнууд...ны, сагаа өлөрхэ...ны, ямар юу...ны болюулхаб гэжэ ...ны гэрэгтэй. Хүдөө ...ны дээрээ аграрна ...ны дэбжэлтэ...ны, тиимэhээ со...ны ...ны ба со...ны шухала ...ны, тобшолон хэ...ны эдэ хоолоор ...ны олгонуудые шиид...ны бүхы юумые ...ны.

...ны шэнэдхэлгын бүхы ...ны эрхилэлгын ...ны орохо ...ны дэбхитэй хүдэл...ны болохо аабгаа...ны хабаадажа ...ны дүршэлтэй боло...ны, гомдохо гэ...ны нүүдэ энэдэ бай...ны хүнүүд шүүм...ны болоньше байха. ...ны эрхилэлгын шэнэ ...ны ашаа шудалалгын ...ны хэрэгтэй. Тү...ны, хүнэй ябаагүй ...ны хүнүүдэ хэзээ...ны байгаг.

...ны ажахы, аграрна ...ны зэр ябаха зэр...ны бананабди. На...ны эдэ hаранууд...ны гэдэхэ гэжэ ...ны, совхозуудай ...ны секторэй бусад ...ны хүтэлбэрилэгшэ...ны, экономи...ны, совет хү...ны хабаадалга...ны онол арганууdые ...ны, худөө нюта...ны харилсаа...ны шэнэдхэхэ хэ...ны гэжэ ябуулха ...ны арганууdые шэнжэлэн хэрэглээ...ны hаамнай, аграрна секторта амжалта туйлагдахагүй, ...ны ургасын бэ фермэнүүдэй ашаг шэ...ны дээшэлүүлэгдэхэгүй, ...ны худөө нютагуудые хубилган шэ...ны эдэхэлгэ шэнэ ...ны хэмжээндэ хүр...ны гэгдэхэгүй гэжэ бидэ ойлгонобди.

Энэмнай түрүүшын бүлэг шухала асуудалнууд болоно. Тэдэниие ёhотойгоор шиидхэжэ эхилхэ хэрэгтэй, юуб гэбэл, зарим нэгэн энэ бэлэн бэшэ асуудалда тулажа ерээд, хоёр-гурбан жэл hуурihаа худэлнэгүй. Харин газарhаа, фермэhээ продукци абаха эрилтэ ажабайдалаар табигдана. Юуб гэбэл, энэмнай манай обществодо хэрэгтэй.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганууdые гансал хэрэглэhэнэй ашаар бэшэ, харин эршэмтэй, түрүү технологи хэрэглэжэ, манай худөө ажахые хүгжөөжэ болохо гэжэ бидэ харанабди.

Энэмнай таряан ажалдашье, мал ажалдашье хабаатай. Биотехнологидо, селекцидэ, техникэдэ, химидэ туйлагдаhан туйлалганууdай үндэhэ hуури дээрэ ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганууdые ба шэнэ технологи ашаглан хэрэглэхэ гэзэш гол зорилгын шиидхэхы хоёр хубинь болоно.

Гурбадахяар. Эдэ бүхы түрүү онол арганууdые, эршэмтэй технологи хүнүүд шудалан хэрэглэхэ эзргэтэй. Тиимэhээ худөө нютагуудта hайнаар түбхинэhэн хүнэй хабаадалгүйгөөр амжалта туйлагдахагүй. Энэ талаар шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон гэжэ мэдэнэбди. Худөө нютагуудай социальна барилга, худөө нютагуудые социальна талаарнь шэнэдхэн hэргээлгэ удаадахи бүлэг асуудалнууд болоно. Тэрээнгүйгөөр аграрна политика шиидхэгдэхэгүй. Эдэ асуудалнуудай шиидхэгдэбэл хүнүүдтэ, гэр бүлэнүүдтэнь hайн боложо үгэхэ, Тиихэдэ эрдэм ухаанда, техникэдэ түшэглэн, ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганууdые хэрэглэн, хүнүүд бүхы арга боломжоёо ажэл хэрэгтээ гүйсэд зорюулха ха юм.

Дүрбэдэхи бүлэг асуудалнууд гэбэл, болбосоруулгын, хадагалалгын, зөөлгын асуудалнууд болоно. Энэмнай ехэ шухала асуудалнууд, тиимэhээ түрүүшын эзлжэндэ тэрэндэ мүнгэ зөөри hомолгодохо зэргэтэй. Хэрбээ колхоз, совхозуудай хуряаhан, бүхы юумые болбосоруулжа, магазинуудта, хэрэглэгшэдтэ хүргөө hаамнай, адагынь 25 процент нэмэлтэ продукци, харин зарим зүйлнүүдэр 40 процент нэмэлтэ продукци абаха байгаабди.

Худөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые ехэ болгохо зорилгоор hомолгодоhон мүнгэ зөөритэй сасуулхада, продукци хадагалалгада ба болбосоруулгада хэгдэhэн капитальна hомололгонууд 3—4 дахин ашаг үрэтэй гэжэ экономистнууд тоолон гарганхай. Үнэхөөрөөшье, продукци hүүлдэнь гутааха, хосороохо байгаад, тэрэниие үйлэдбэрилhэнэй хэрэг бии юм гү? Энэ манай ой ухаанда орошогүй юумэн. Иигэжэ болохогүй.

Долоон жэлдэ хараадуулан, 80 миллиард шахуу түхэриг капитальна hомололго хэhэн, машина бүтээлгын бүхы hалбаринуудые, тэрэ тоодо оборонно hалбаринуудые хабаадуулhан байнабди. Хэрэг байдал hайжаржа эхилээ гэжэ аграрна секторэй худэлмэрилэгшэд ойрын сагта мэдэ

ХҮДӨӨ НЮТАГУУДТА АРЕНДЭ ХҮГЖӨӨХЭ,

[Үргэлжэлэл. Эхиникнь 1-дэхи нюурта].

Тиигэбэ яабашье таанад бүри тодорхой, бүри эли ажаглалтануудтай байгаа ёһотойт. Тэрээгэрээ хубаалдыт. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, үнэн зүрхэнһөө, үнэн сэхээр арендэ харилсаануудые хүгжөөлгын хэрэг тухай, тэрэнэй туйлалтануд, асуудалнууд, бэрхэшээлнүүд тухай хөөрэжэ үгөө һаатнай, һайн байгаа гэжэ бидэнэр һананабди. Юу шиидхэхэ ёһотойб гэһэн асуудал — гол асуудал болоно. Тиимэһээ таанадай бултадаа тиимэ юумэн дутана, иимэ юумэн үгы байна гэжэ ходо дабтаагүй һаатнай, һайн һэн гэхэ байнаб.

Манай зүблөөн гол асуудалдаа, арендэ харилсаануд тухай асуудалдаа гол анхаралаа хандуулаг лэ гэжэ хэлэхэ байнаб. Эндэ хэрэг байдал хэр байнаб, аграрна политикаяа зохёходоо, КПСС-эй ЦК болон правительство ямар асуудалнуудые хараадаа абаха ёһотойб гэжэ юу хэлэхэ байнат? Танай зүбшэл заабаринууд мүнөө намартаа болон үбэлдөө ажахы эрхилэлгын шэнэ түхэл янзануудые нэбтэрүүлхэхэ байһан зондо айхабтар хэрэгтэй. Тиимэһээ энэшье талаар абахада, танай дүй дүршэл хэрэгтэй гээшэл.

Дагестанай АССР-эй Акушинска районой Орджоникидзиин нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **М. А. Чартасв** түрүүлэн үгэ абаба. Арендэ харилсаануудай оршон байдалда һүүлэй дүрбэн жэл соо коллективэйнгээ хайшаагаар хүдэлжэ байһан тухай тэрэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ. Энэ хугасаа соо продукциин өөрынь үнэ сэн 4 миллион үлүүтэй түхэригөөр бага болоо, ашаг олзо абалгань 2,8 процент байһанаа, 73 процент болотороо үргаа. Энээнһээ урда валова олзотой сасуулхада, ажалай түлбэри 120 процент байдаг байһанаа, мүнөө ородоо 38 процент болонхой. Эндэ юун болоо гэгшэб? Эндэ зониие газарай бодото ээдэ болгожо, тэхэрюулжэ шадаа. Тиихэдээ гүрэнэй худалдан абалгын сэнгүүдээр тэдэнэй үйлэдбэрилэн продукциие колхоз худалдажа абана.

Худэлмэришэн бүхэндэ өөрынь счёт бин болгогдонхой. Худэлмэрилэгшэдшье, хүтэлбэрилхы тушаалтадшье адли байдалтай. Ямар нэгэ продукци гаргахын, һаалишан гү, али маншанай, мэргэжэлтэн гү, али хүтэлбэрилэгшын өгэ олзо абахын тулада юу хэхэ ёһотойб гэжэ эдэнэр бултадаа нэгэ һаналтайгаар бодомжолно.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ оршон байдалда мэргэжэлтэдэй үүргэ тухай хэлэхэдээ, тэдэнэр үйлэдбэридэ бүхы хүсэсэ үгэхэеэ олон ушарта эрмэлзэнэгүй гэжэ үгэ хэлэгшэ онсо тэмдэглээ. Юундэ? Юундэб гэхэдэ, олонхи ажахынуудта тэдэнэр тогтоогдоһон бата салин абана са юм. Энэшье колхоздо тиимэ хүнүүд бии байгаа. Тиимэһээ тэдэнэрһээ сүлөөрхэ баатай болоо һэн.

Колхозой тус түрүүлэгшэ өгэ хурса асуудал тухай тогтобо. Ерэхэ жэлэй нэгэдахи кварталай тоосоогоор олон тоото мал худалдаха арга боломжо энэ ажахыда бии. Зүгөөр тушааха гэхэдэнь хорёо һэн. Энээнһээ боложо, энэ олон мал байлгахада, малшад тон өгэ тэжээл гаргашалха баатай болохо байна. Ямар продукци, ямар хэмжээгээр, хэдээ худалдаха байһанаа, колхозой правлени өөрөө шиидхэхэ эрхэтэй.

М. С. Горбачев: Энэ өгэ һонин асуудал байна. Юуб гэхэдэ, областьшье, районшье гүсэб дүүргэлгэтэй, тиимэһээ тэрээнийе үлүүлэн дүүргэлгэтэй холбоотой ха юм. Эндэ зүрилдөөтэй асуудал гарана. Ажахы гү, али ямар нэгэ ондоо эмхи тарган мал тушаахые оролдохо байна ха юм. Энэ зүб. Харин район болон область энэ талаар оролдолго гаргахагүй байна. Юуб гэхэдэ, хэрбээ түсэбэй дүүргэгдэзүй байгаа һаань, нютагай зониие хангалгада муу нүлөө үзүүлжэ болохо байна ха юм. Минии һанахада, энэ асуудал шиидхэхэ хэрэгтэй.

Кировоградска областиин партиин Кировоградска райкомой нэгэдэхи секретарь **А. И. Кондратенко** үгэ хэлэхэдээ, мүнөө сагта ажалай бүтээсэ эрид дээшэлүүлһэнэй ашаар эдеэ хоолой продуктнуудые үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлгын ори ганса зам арендэ подряд болоно гэжэ манай районой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд болон юрын худэлмэришэд һайнаар ойлгожо абанхай гэжэ мэдүүлбэ. Арендэ подрядай элдэб түхэл янза хэрэглэжэ, газар ажалай олонхи подразделениүүд, мал ажалай диилэнхи ажахынууд худэлнэ. Энээнэй ашаар хүдөө ажахын үргамалнуудай бүхы түхэл янзануудые үйлэдбэрилгэ, мяха болон һү абалга дээшэлүүлжэ шадаһан байна. Район соонь гаргашатай ажахынууд үгы болоо, олзо оршо абалгань дээшэлээ. Энэ түрүүшын алхамууд болоно. Арендэ подряд өөрынгөө һайн талануудые үшөө харуулха ааб даа.

Ажал эмхидхэлгын шэнэ түхэл янзануудые нэбтэрүүлээл гээд ойлгууламжын худэлмэри ябуулха саг үнгэрөө. Тиимэһээ хүтэлбэрилэгшэн арга шадабари сэгнэхэдээ, тэрэнэй хүтэлбэрилгын экономическа арганууудые яажа хэрэглэдэг байһаниие, арендэ подряд нэбтэрүүлхэ талаар юу хэһыень, гадна гол түлэбынь энэ арга нэбтэрүүлгын ашаг үрын хэр байһаниие хараадаа абаха хэрэгтэй. Мүнөө үедэ эдэ бүгэдэгүйгөөр ажаһуужа, хүтэлбэрилжэ болохогүй. Иимэ сэгнэлтэ ганса ажахын бэшэ, мүн совет болон партийна хүтэлбэрилэгшэдтэ сэхэ хабаатай. Арендэ подряд мүнөө сагта горитой нүлөө үзүүлнэ, горитой ашаг үрэ үгэнэ. Тиимэһээ тэрээнгүйгөөр мүнөөдэр хүтэлбэрилжэ болохогүй. Тэрэл зуура манай юрын худэлмэришэд бүхы һайн юумые гансата ойлгожо, ажалдаа хэрэглэхые оролдоно ха юм.

М. С. Горбачев. Тэдэнэр бидэниие бү баалагты, иигээд лэ хэгты гэнэ гэжэ хэража байнат.

А. И. Кондратенко. Тиимэһээл, Михаил Сергеевич, бидэнэр арендэ подрядай түлөөбди.

Нютаг нютагуудта ажал эмхидхэлгын шэнэ түхэл янзануудые нэбтэрүүлхэ талаар бидэнэрэй ямараар худэлжэ байһан шухала юм бээ. Зүгөөр хүтэлбэрилгын дунда болон дээдэ шатаһаа ехэ юумэн дулдыдана. Жэшээлхэдэ, амин шухала иимэ асуудал түргэнөөр шиидхэхэ хэрэгтэй: промышленность болон худөө ажахын хоорондохи адли тэгшэ бэшэ харилсаа холбоон. Иимэ адли бэшэ эрхэ байдал түсэблэлгэдэ, үйлэдбэридэ, худалдалгада, худөө ажахын продукци хэрэглэлгэдэ горитой муу нүлөө үзүүлнэ ха юм. Саашань хэлэхэдээ, худэлмэришэн анги, бүри үндэр харюусалга харуулжа, таряшанда элдэб машинануудые хэжэ үгэхэ асуудал шиидхэдэг һаань, һайн байгаа гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Юуб гэхэдэ, энээнһээ олон юумэн дулдыдана. Урдань юрэнхы дутуу дунданууд соо иимэ ехэ алдуунуудай балай элеэр харагдадаггүй байһан һаань, мүнөө арендэ абагшын хүсэндөө орожо байхадань, энэ асуудал шиидхэлгэдэ залан шуудаар, журамтайгаар хандаха эрилтэ табигдана.

М. С. Горбачев. Партиин райкомой секретариин үгэ хэлэхэдэ, нүхэдүүд, ямар һуна газарнууд байгааб гэжэ ойлгоо гүт? Би гол һуна юумыень хараада абанаб. Эндэ мүнөө арендэ подряд бүримүһэн дэмжэжэ байһан зон сугларанхай. Тиимэһээ дүй дүршэлөө асуулан хараха асуудал эндэ табигдаа. Харин бэе бээ идхаха, баалаха хэрэггүй.

Владимирска областиин Гусь-Хрустальныи районой «Гусевский» совхозой директор **В. Н. Макаров** худөө һэргээхэ талаар промышленна предприятинуудай хүсэ шадал яажа ниилүүлхэ тухай хөөрөө. Эндэ совхозһоо гадна 12 предприятиин оролсоһон онсо шэнжэтэй кооператив бии болгогдонхой. Тиигэжэ гарзатадаг байһан совхозынь олзо оршотой бслоод байна.

М. С. Горбачев. Ехэ һонин, нүхэдүүд, жэшээ байна. Минии ЦК-да худөө ажахын асуудалнуудые харалсадаг байхадамни индустриин болон худөөгэй хүсэнүүдые ниилүүлхэ зам дэмжыт гэжэ ехэ эдэбхитэйгээр гуйдаг һэн. Худөө нютагай заводуудай хажууда байдаг ажахынуудта энэ арга хэрэглэмээр гээшэ ха. Ямар нэгэ аргаар иимэ нэгэдэл бии болгохо, ямар нэгэ түхэл янзануудые хэрэглэхэ хэрэгтэй.

Бидэнэр мүнөө промышленностьда хамһабариин ажахынуудые бии болгожо эхилэнхэйбди. Зүгөөр тэндэмнай продукциинь өөрынь үнэ сэн хөөр-гурба дахин ехэ байна. Эндэ хүшэр байдалтай. Хэрэгээ хайшан гээд эрхилхээ мэдэнэгүй. Ямар нэгэ юумэтэй болохын тулада юугэшье үгэхөөр бэлэн байдаг. Харин иимэрхүү кооперативуудые бии болгожо, промышленность болон худөөе нягтаар нэгэдхэжэ, промышленностьһаа хүнүүдые һамааруулангүй, эдэ предприятинуудта сэхэ үгтэхэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ горитойгоор дээшэлүүлжэ болохо байна ха юм. Мүнөө зоной үсөөн болошоод байһан Хара Хүрьһэгүй нютагуудта эдэ бүгэдэ ехэ хэрэгтэй. Иимэ дүй дүршэл ухаанһаа абтаһан бэшэ, харин, минии һанахада, ажабайдалһаа үндэһэтэй дүй дүршэл гээшэ ха.

Экономическа талеһаа бата бэхи ажахыда арендэ юу үгэнэб гэжэ Киргизэй ССР-эй Таласска районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **Э. Джусупбеков** хөөрэһэн байна. Хүгжэлтынгөө нэгэ шатада хүрөөд, колхоз урагшаа дабшалтаяа аалидхаһан байгаа. Энэ ушарта эрдэм ухаанда үндэһэлһэн эршэдхэлгын замда гараһанай ашаар лэ ажахынгаа экономикые саашадань хүгжөөлгын харгыда дахинаа гараһан байна юм.

Хонишодоор худэлдэг гэр бүлэнүүдэй болон колхозой правлениин хоорондо табан жэлэй хэлсээн баталагдажа, үйлэдбэриинь түсэбүүд тухай, арендын болон гол хэрэгсэлнүүдые гамтайгаар хэрэглэгдэгын ёһо гуримууд тухай тус хэлсээн соо тодорхойгоор заагданхай. Арендэ абагшадые хэрэгтэй тэжээлээр, түлишөөр, эмэ хүсөөр колхоз хангана, социальна дэмжэлгэ үзүүлнэ, гараһан продукциие худалдан абана. Ажахын гол һалбари болохо хонин ажалһаа абтадаг сэбэр олзо арендэ подрядай нэбтэрүүлгэдэһэнһээ хойшо эрид үргаа. Арендэ абаһан хонишодой һарын салин хүлһэниинь һүүлэй хөөр жэл соо 240-һөө 350 түхэриг болотороо үргаһан байна.

Арендэ подряд колхознигуудай зүрхэ сэдьхэлые саашаа болохо бүрөө улам бүхөөр эзэлнэ. Хүн бүхэнэй энээн тээшэ ошоһон замынь сэбэр байгаа бэшэ. Энэ хэрэгтэшье шэнэдхэн хубилгалгада эсэргүүсэгшэд биил гээшэ. Тиимэһээ тодорхой жэшээнүүдтэ үндэһэлжэ, зониие һургаха, өөһэдөө һураха, ойлгуулха, зүб байһанаа харуулха баатай болоноб. Колхозой үйлэдбэриин подразделениүүдтэ коллективүүдэй соведүүд бии болгогдонхой. Тиимэһээ үйлэдбэритэй холбоотой бүхы асуудалнуудаа тэдэнэр бээ даагаад шиидхэдэг юм.

Арендэ подрядай ашаг үрые саашадань дээшэлүүлгын асуудалнууд тухай үгэ хэлэгшэ тогтоходоо, малай үүлтэрэй бүридэлые һайжаруулха хэрэгтэ эрдэмтэдэй оруулдаг хубитые улам дээшэлүүлхэ шухала байһан тухай хэлэбэ. Мал ажалай һалбарида ашаг шэмэ дээшэлүүлгэдэ эдэ бүгэдэ шухалэ удха шанартай ха юм.

— Манай ажахыда бидэ таряшанда газар, гол зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, мүнгэ зөөри болон материальна нөөсэнүүдые дамжуулан үгөөби, — гэжэ Тюменскэ областиин Юргинскэ районой, «Страна Советов» колхозой түрүүлэгшэ **А. Н. Штейнли** хэлэбэ, —Энэ ехэ зоори баялигые тэрэ өөрөө мэдэзэд эрхилдэг. Зээниинь болоо.

Колхозой гэшүүд суглаан дээрээ ажахын тоосоото бээ даанги 22 булэг, тэрэ тоодо фермернүүдэй 4 ажахы байгуулагдаа. Иихэдэнь захиргаснай хүтэлбэрилгын аппарат нилээд үсөөрөө, тэдэнэй ажал ябуулгань олоһон олзо оршотойнь сэхэ холбоотой. Сүлөө болоһон хүнүүдтэ хамһабариин үйлэдбэри, олзоборилго эмхидхэжэ, нэмэлтэ олзо оршо олохо арга боломжо үгтэһэн байгаа.

Имэгтал эндэ, ажалша коллективүүдэй өөрын зэбсэг хэрэгсэлнүүдтэй, мүнгэ зөөритэй болоходо, ажахыгаа гаргашагүйгөөр эрхилхэ арга бии болоо гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Мүнөө дээрээ үйлэдбэридэ хабаагүй гаргашанууд 200 мянга гаран түхэригөөр бага болгогдоод байна. 11-дэхи табан жэлэй дунда зэргын хэмжээндэ орходоо худөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ болон ажалай бүтээсэ гурбанай нэгэ хубяар ургаа, олзо оршонь хоёр дахинһаа үлүүгээр ехэ болоо.

Саашадаа эндэхид тоосоной өөрын мүнгэ зөөритэй кооперативуудай сүлөөтэ нэгэдэл байгуулха зорилготой. Нэн түрүүн фермернүүдэй ажахынуудые үргэнөөр хүгжөөжэ, үйлэдбэрээ үргэдхэхөөр түсэблэнэ. Энэ талаар эрхим һайн жэшээнүүд бии. Худэлмэришэ залуу хүбүүд мал шахаха, тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэ дуратайгаар оролсоно. Гэхэтэй хамта зарим хүнүүд иимэ хэрэг эрхилхэдэ, газарай үрэжэл муудаха, арендаторнууд газарай шэмэ шүүһьиень һорохо, тэдэнэр хомхой хобдог хүнүүд шэнги гэжэ айдаг байха юм. Тээд тэдэ бултедаа газар дээрэ ехэ болоһон, тэрээндэ яажа хандахаб гэжэ мэдэхэ юм ааб даа. Энээн тухай хүнүүд бодомжолно ха юм. Фермернүүдэй ажахынуудые байгуулха, нэн түрүүн тэдэнэй ажаһуудал түбхинүүлхэ тухай асуудал тон хурсаар табигдаха болоно. Тэдээндэ промышленность, эрдэмтэд ехэ туһа хүргэхэ аргатай гэжэ үгэ хэлэгшэ һанамжалба. Али бүхы аргаар хубиин хамһабариин ажахынуудые хүгжөөхэ, тэдэнэртэ худөө ажахын продукци бүйлуулха тухеэрэлгэнүүдые худалдажа абаха арга олгохо шухала гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэбэ.

М. С. Горбачев. Александр Николаевичай хэлэһэн үгэ минии ухаанда иимэ бодол түрүүлбэ. Бүри арбан жэлэй саана Грузи өөрынгөө онсо эрхэ байдал анхаралдаа абажа, үйлэдбэри ганса колхоздо гү, али совхоздо, үгы һаа амаараа хубиин сектортэ түсэблэхэ бэшэ, харин бүхэли райондо, бүхы секторнүүдтэ түсэблэхые гуйһан байгаа. Тиихэдэнь хилэ хизаарлалтанууд абтаха жэшээтэй. Урид тэрээндэ һэжэгтэйгээр хандагдаа һэн. Тээд һүүлдэнь Грузиин бодото байдалые хаража үзэхэдээ (тэндэ газарай ехэнхи хубиньь алтанай сэнтэй юм), энэ зүб дурадхал гэжэ ойлгоо һэмди, тиигэжэ бүхы хүн зонойнь, бүхы республикын арга шадалыень нэгэдүүлжэ, түрэнэй болон хубиин аша туһые тааруулһанай үндэһөөр цитрусовэ үргэмалнуудые үргуулха шэглэлтэй болгоо һэмди. Продукцияа худалдахадань хүн зондо туһалха, тэдэнэй продукцияа худалдахын тулада бүхы орон соогуур ябаха хэрэгтэйнь сүлөөлхэ гэжэ оролдэгдоо һэн. Энэнь ургаса бүри ехээр үйлэдбэрилхэ арга олгоо, тэндэхи оршон байдал һайжаруулаа юм.

Ставрополидо секторнүүдэй хоорондохи һаад үзүүлдэг бүхы зүйлнүүдые зайсуулһан байгаабди. Колхоздо, совхоздошье байг, хубииншье сектортэ байг — нэгэл газар дээрэ ха юм.

Венгридэ шэнэ технологи болон үйлэдбэриин системэнүүдые нэбтэрүүлһэнэй ашаар хүн бүхэндэ дунда зэргээр 1300—1500 килограмм ороһоной хүртэхөөр үйлэдбэрилэгдэдэг болоходо, тэжээлэй үндэһэ һүүри һайжарһан байгаа, тээд тэдэнэр, бидэн шэнги, комплекснуудые бодхоожо, толотон туяарма орьёл оодэ гарахые оролдоогүй бшуу. Тэдэнэр тэрэ ороһоёо һайн шанартай холимог тэжээл болгоод, мянга гурбан зуун магазин нээһэн байгаа. Дуратай хүнүүд тэжээл абаад, үйлэдбэри эрхилжэ болохо һэн. Үнишье болонгүй бүхы Венгри энэ хэрэгтэ хабаадажа, барилга ехээр эрхилэнгүй, ехэ гаргаша, капитальна һомололгогүй хэрэг ургашаа дабшажа эхилээ һэн.

Манайда заримдаа колхоз, совхозуудта малай тоо толгой үсоорнэ гэхэ гү, али хубиин сектортэ тэжээгдэһэн малай хубинь ехэ болобо гэжэ һанаагаа зободог. Харин энэ хүн зоной зүбөөр ойлгожо, зүб зам шэлэжэ олоһон ушар байжа магадгүй гэжэ би һанадагби. Шэнэ фермэнүүдые барихада, табан жэл хэрэгтэй ха юм. Һүүлдэнь тэрэнээ дүүрэн хүсэндэнь ашаглажа эхилхэ шухала. Һүүлдэнь энэ фермые тойроод тэжээл дуталдаха, 20 километр шэрэхэ, зөөхэ болохош, харгы үгы байха, тэрэ харгы татахада долоон жэл хэрэгтэй байха гэхэшэлэн даа. Хэрэг яажа эрхилхэб гэжэ хүн зон тухайлжа байгаал ааб даа.

Дуратай һаа хүн юу, хаана түлжүүлхээ һананаб, хэлсээ баталаад, түлжүүлэг лэ өөрынгөө хубиин ажахыда, өөрынгөө кухниин үлөөдэнэ хэрэглэн, һү, мяхашье элбэгжүүлхэ, ямаршье сагта шэгнүүриень нэмэхэ арга олдохо. Харин тиихэдэ бидэ бүхы юумэ секторнүүдтэ хубаадаг зашалтайбди, нэгэнһээнь нүгөөдэдэнь оруулхань хорюултай, энээниие тоолохогүй, тэрэниие бүридхэлдэ абахагүй гэхэ мэтэ. Энэнь хорюултай, тэрэнь буруу, нүгөөдэнь бүри колхозой байгууламжые эбдэхэ һэдэлгэ гэһэн хөөрэлдөөнүүд гараадаг.

Энэ бүхы хорилтонуудые болюулха хэрэгтэй. Газар нэгэн, зүгөөр ондо ондоо эзэтэй байна ха юм: нэгэниинь — колхоздо, нүгөөдэнь — совхоздо, гурбадахинь — хубиин ашаглалгада. Тээд газернай нэгэн, бүгэдэ арадай баялиг ха юм. Экономическа, хуулита хбрилсаанууд лэ хэрэгтэй.

Би — ёһотой фермер гээшэб, — гэжэ Эстониин ССР-эй Выруска районһоо ерэһэн **М. В. Сальдре** үгээ эхилэв. Эндэ суглараг шадта тэрэ «Кульдре» колхозой арендатор мүн гэжэ танилсуулегдаба. Намда газар хэтэ мүнхэдэ ашеглагдахаар районой арадай депутадуудай Советэй шиидхэбэрээр үгтэнхэй. Би өөрынгөө зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хэраглэжэ хүдэлнэб, би өөрөө малтайб. Ушар тиимэһээ би арендатор бэшэ гээшэб.

М. С. Горбачев. Хамаагүй. Энэ хумнай бүри һаяхан парторганизациин секретарь байһан, һайн фермер. Манай өөрын хүн.

М. С. Сальдре. Манай хизаар нютаг эндэ урид хэлэһэн хүнэй дурдаһан эрхэ байдалһаа зарим тэды илгаатай. Манай һүүрин бэе бээнээ холо-холо түбхинэһэн бүүсанууд гээшэ. Колхозууд түб буусынгаа хажуудахи полинуудые элдүүрилдэг, харин хажуу эзхаарнь хүдөө ажалын продукци үйлэдбэрилхэдэ ашаглагдадаггүй, бүртаг бүрганһа ургаһан газар дайда нилээд ехээр үлэһэн байдаг. Ушар тиимэһээ фермернүүдэй ажахы эрхилхэ эрхэ байдал ялгаа бии гээшэ.

Иимэ эрхэ байдалда арендэ арга тааламжагүй гэжэ тоолоноб. Жэшээнь, 20 жэл соо хэлсээ баталаа гэлэйбди, энэ газар дээрээ ажахыгаа түбхинүүлбэб, хэрэгээ эрхилэнхэй байнаб. Эдэ жэлнүүд үнгэрбэ гэлэйбди, эндэ саашадаа хэлсээнэй болзор дүүрээ гэжэ намда хэлэжэ болохо байна. Иимэ юумэ болохогүй гэжэ намда хэншье хэлэжэ шадажагүй байна.

М. С. Горбачев. Хэрбээ арендэ тухай хуулиин абтаа һаа?

М. В. Сальдре. Тээд предприяти тухай хуули бии гэжэ мэдэнэ ха юмта даа.

М. С. Горбачев. Тээд арендэ тухай хуули дотор гэр булын фермэ тухай тусхай булэг оруулаа һаа?

М. В. Сальдре. Энэмнай одоо ондоо хэрэг лэ.

М. С. Горбачев. Тиимэл даа, тээд мүнөө дээрээ тиимэ юумэн үгы ха юм даа.

М. В. Сальдре. Гэхэтэй хамта арендатор гээшэмнай бүрин дүүрэн эрхэтэй эзэн бэшэ гэжэ түүхэ гэршэлнэ. Эзэн хүн энэ газар үхибүүдтэм үгтэхэ, хэрбээ эсэгшь үхибүүдэ газартаа дуратайгаар хүмүүжүүлһэн һаань, тэдэнь энэ газар дээрээ хүдэлхэ гэжэ мэдэхэ эзргэтэй. Зүгөөр тэдэнэй город гүйжэ ябашоо һаань, яахабши, энэ бүхы юумэн хубхэй хоёһоор хэгдээ гэжэ ойлгохо баатай болонош.

М. С. Горбачев. Тиимэл даа, энэ зүбтэй.

М. В. Сальдре. Энээнтэй дашарамдуулан, зарим шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии. Юундэшьеб даа, колхоз нэгэл сэнгээр машина худалдажа абаха аргатай, харин би бүри ехээр үлэхэ ёһотойб, энээниие хэн тогтоогоо юм ааб — би мэдэдэггүйб. Юундэ сэнгүүдынь адли бэшэ байдаг гээшэб?

Зал соонсо. Энэ танай нютагта зохёогдоһон гурим гээшэ. Арендатор техникэ болон бусад юумэ колхозууд, совхозуудтай адли сэнгээр худалдажа абаха гээд хэблэлдэ бэшэгдээ, эли тодоор хэлэгдээ һэн.

М. В. Сальдре. Харин бидэ бүри дээгүүр сэнгээр худалдажа абанабди.

М. С. Горбачев. Энэ асуудал дурдаһантнай һайн гээшэ.

М. В. Сальдре. Хоёрдохи асуудал. Энээнһээ урид фермерэй ажахы би эрхилжэ үзөогүйб. Нанһаа һайн фермер гараһагүй, юундэб гэхэдэ, би бага нанһаа худөө ажахыда худэлөөгүйб, эсэгэтэеэ сүг худэлөөгүйб. Минии үхибүүд болохо аргатай, харин тэдэнэр тусхай һургуули гараха ёһотой. Би тэрэ һуралсалайнь түлөө түлэхэб...

М. С. Горбачев. Тээд манай дээдэ һургуулида һуралсал түлбэригүй ха юм, та стипенди тухай хэлэнэ гүт?

М. В. Сальдре. Тиигэнэб. Һуралсалаа дүүргээд, үхибүүд гурбан жэлээр ондоо ажахыда эльгээгдэнгүй, фермэдээ бусаһай гэжэ хүсэнэб. Тиихын тула мүнөө хүсэндөө байһан гуримые хубилгаха шухала.

М. С. Горбачев. Зүб.

М. В. Сальдре. Жэл хахадай туршада дүнгүүдээрээ би колхозые хүсөөд, зарим талаарнь урид гараб. Тиигэбэшье өөрынгөө хэрэгые үшөө бүри дүүрэнээр эрхилжэ үрдеэгүйб, юундэб гэхэдэ, бүхы юумэ худалдажа абаха, хэхэ, бариха хэрэгтэй — бүхы юумэ нэгэн доро бүтээхэгүйш. Ёһотой һайн фермэ байгуулхын тула ехэ мүнгэн зөөри хэрэгтэй.

М. С. Горбачев. Кредит абахада яанаб?

М. В. Сальдре. Мүнөө дээрээ фермернүүд кредит абанагүй. Тэрээнһээ гадна кредит тухай дүримэй ёһоор гэр байшан барихада 7 мянган түхэриг үгтэдэг. Энэ мүнгөөр гэр барихагүйш, миин лэ һүуриень табихаар гээшэ.

М. С. Горбачев. Энэ асуудал мүн лэ шухала. Капитализмда фермер кредит абаха аргатай, харин социализмда иимэ арга үгы гээшэ гү? Тиихэдэ та хуулита бэшээр үгэ хэлэһэн хүн, хуулита бэшэ предприятиин түлөөлэгшэ гээд таниие үшөө эндэ хэлсэнэ.

М. В. Сальдре. Энэшье тиимэ даа. Ороной хэмжээндэ би хуулиин ёһоор баталагдаагүйб, гансал республика дотороо.

М. С. Горбачев. Хуулита болгохобди даа.

М. В. Сальдре. Газарай түлөө би колхозуудтал адлаар гектар бүриниь түлөө 350 түхэриг түлэнэб. Харин харгы барилга фермертэ дарамта болохо ёһогүй гэжэ тоолоноб, юундэб гэхэдэ, түлөө һаа харгы дээрээ шлагбаум табиад: зогсо, намһаа бэшэн энэ харгыгаар ябаха эрхэгүй гэхэ байна. Харгы бултанай хүсөөр, гүрэнэй туһаламжаар баригдаха ёһотой.

М. С. Горбачев. Шиидхэгдэхээр асуудал табигдаба. Манай хөөрэлдөөндэ бүхы юумэнэй тоолгододог, шэнжэлгэдэгынь һайн гээшэ, урдань хэн хэхэ дуратайб, хэнэй тархи үбдэнэб—тэрэ хэг лэ гэлдэдэг байгаа ха юм. Танай ажахы ямар гээшэб, дүнгүүдтнай ямар бэ гэжэ хөөрэжэ үгыт?

М. В. Сальдре. Би 29 гектар газартайб, тэрэнэй 21 гектэр элдүүрилэгдэдэг, һү үйлэдбэрилдэгбди. Колхозуудта адли бухгалтерай тоо дансанууд намда үгы. Гаргаша гаргахадаа, тэрэнээ өөрөө түлэхэб. Энэ жэлдэ 100 гектар газараар тоолобол, 184 центнер мяха, 1250 центнер һү худалдажа байнаб.

Худоогэй кооперативна коллективүүдтэ тогтонижоһон харилсаанууд тухай Штэйн областиин КПСС-эй Карымска райкомой нэгэдэхи секретарь **В. В. Ушаков** өгэ хэлэбэ. Район дотор 6 ажахыда, хаһагдаг болон болбосоруулан бүйлуулдаг табан предприяти дээрээ 245 кооператив байгуулагдаһан юм. 15 кооператив коммунистнууд, 69-ень худөө ажахын мэргэжэлтэд толгойлһон байгаа.

Бодомжологдоһон хэрэгые ойлгуулхын тула партиин районно комитет нилээд ехэ худэлмэри хэхэ хэрэг гаргаа һэн. Экономическа, болон политическэ һуралсал үндэһөөрнь хубилгаха баатай болоо һэмди. Нэн түрүүн экономическа эрдэм мэдэсэ дээшэлүүлхэ зорилго табигдаа һэн.

Бүхы юумэн бэлэн бэшэ һэн. Алдуунуудшье гараһан байха, тээд эгээл гол шухалань гэхэдэ, эмхидхэхэдээ һайн дурыень, бээ даангяар шиидхэхэ эрхэнүүдые сахиха шухала һэн. Энэл ушарта хүтэлбэрилхы хэрэгтэ бээ даангибди гэжэ хүнүүд мэдэрхэ байна ха юм. Энэ миин ганса зоригжуулна бэшэ, түрүүшын алхамуудһаа этигэл найдал түрүүлнэ ха юм.

Үйлэдбэри эмхидхэлгын шэнэ түхэл маягуудые байгуулга колхоз, совхозуудай доторхи байгууламжые хубилгаха эрилтэ табина. Гэхэтэй хамта тэдэнэр социалис гүрэн түрын гол үүр эмхинүүд байһан зандаа. Колхоз, совхозуудые кооперативна нэгэдэлнүүд байһан хадань тэдэнэй ажал ябуулгые кооперативна ёһо гуримаар хубилган шэнэдхэхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ гээшэ. Тэдэнэр подрядаар, ажахын тоосооной ёһо гуримаар хүдэлдэг эхин кооперативуудай нэгэдэлнүүд болоно гээшэ. Үгэ хэлэгшэ тодорхой жэшээнүүдые дурдан, эхин кооперативуудай эршэ түгэс ажал тухай хөөрэбэ.

Мүнөөдэр район доторхи кооперативна ажахы эхин кооперативуудай нэгэдэл — ассоциаци болобо гээшэ, тэрэниие совет толгойлно. Тэрэнэй бүридэлдэ эхин кооперативуудай түрүүлэгшэнэр ба хүтэлбэрилгын бүлэгэй мэргэжэлтэд оролсодог байха юм.

Районой хэмжээндэ кооперативна ажахынууд болон предприятинуудай ассоциаци болоһон кооперативна нэгэдэл байгуулагданхай, тэрэнэй бүхы худэлмэрилгэшэдынь — нэгэдэлэй соведэй түрүүлэгшэһээ эхилээд, жиирэй худэлмэрилэгшэ хүрэтэроо салингаа эхин кооперативай ажахын тоосоото, ашаг олзоһоо абаха байна.

Бүхы кооперативууд өөһэд хоорондоо экономическа холбоо харилсаатай.

Банктай харилсаанууд шиидхэгдэгүй асуудал мүн. Эхин кооперативуудта машина, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха кредит үгэдэггүй байна, агробанкда өөрый счет нээдэггүй, тиимэһээ өөһэд хоорондохи тоосоониинь ажахы дотороо хэгдэнэ. Кооперативайнгаа гадуур тэдэнэр ямаршье операци хэхэ эрхэгүй, энэнь тэдэнэй арга боломжонуудые хаһана. Тиин гэһэй бусад ямаршье кооперативта, жэшээнь, ниитын эдеэ хоолдо болон бусад һалбариинуудта иимэ арга боломжонууд олгогдодог байна.

Кооперативуудай гэшүүд өөһэдөө эрхим шанартай һүнэй, маханай, овощой продукци ажахыдаа үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын тула машинанууд болон бусад түхэрэлгэнүүдые худалдажа абаха тухай асуудал хурсаар табина.

М. С. Горбачев. Колхоз дотор продукци эсэслэн буйлуулха жэжэ хэмжээнэй техникэ үгэхэ кооператив олдохогүй гээшэ аа гү? Хэды ехэ продукци алмагдаха һэн бэ? Бүхы түрүү ажахынууд буйлуулдаг цехүүдтэй, хирпиисын болон консервын заводуудтай, үбэлэй хубсаһа өөхэ цехүүдтэй байдаг, үгышье һаа, промышленна предприятинуудта кооперациин харилсаануудай ёһоор захил бүтээдэг гээшэ. Юундэб гэхэдэ, хүнүүд үбэлдөө сүлөөтэй байна ха юм.

Абяан. Михаил Сергеевич! Хирпиисын багахан заводуудта түхеэрэлгэнүүдые хэхэ кооператив бии болоо.

М. С. Горбачев. Зүб даа — байгуулхал хэрэгтэй. Нэгэндэ үгтэһэн эрхые болюулха саг ерээ. Энэ манайда хүгжэһэн хэрэг мүн.

Байгуулһан арендэ коллективтээ ажал яажа эмхидхэдэг тухайгаа Чёрниговска областиин Прилукска районой Борисенкын нэрэмжэтэ колхозһоо ерэһэн **М. Н. Онищенко** хоорэбэ. Юһэн механизатор нэгэ тракторна бригада болоод, арендэ подрядай гуримаар худэлжэ эхилээ: техникэ, 946 гектар газар даажа абаа. Энэ — манай газар гэжэ бидэ мэдэрээ һэмди. Зарим нэгэн таниие мэхэлхэ, юунщье боложо магад гэжэ айлгадаг байгаа. Бидэ «Хубүүд, урагшаа!» гэдэг һэмди. Бидэ өөһэдөө ээдэбди, бидэндэ бригадиршье, тоо буридхэгшэшье — хэншье үгы, бидэ өөһэдөө һэмди. Һүүлдэнь, өөһэдынгөө зорилго бэелүүлээд, үшөө бусад отделениүүдтэ туһалаа һэмди. 1987 онодо гектар бүриһөө 56 центнер шэниисэ суглуулаабди. Энэ жэлдэ гектар бүриһөө 50 гаран центнер болоо. Бидэ мүнөө айхаяа болёобди, урагшаал дабшанабди, өөрынгөө зубыь бүхы зондо харуулжа шадаабди.

Мүнөө намарайнгаа паар хахалж

НОМИЧЕСКА ХАРИЛСААНУУДЫЕ ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭХЭ

Эхиниинь [illegible] юурнуудта].

[illegible]ргуулгын хэрэг[illegible] коллективуу[illegible] ушар гэр бү[illegible]подрядай хүг[illegible]рүүлнэ. Томо, [illegible]лорнууд ман[illegible]ай эрхэ бай[illegible]ериэнүүдтэ хү[illegible] мини-техникэ[illegible]ноануудые ам[illegible]гжөөхэ хэрэг[illegible]ийгаар баригда[illegible] байшангуудай [illegible]нүүд хэрэгтэй. [illegible]нүүдай барил[illegible]онһон түхеэ[illegible]р бүлын фер[illegible]рлан хубилга[illegible]

[illegible] шатын ха[illegible]лаг албанай хү[illegible] гэшэбди гэ[illegible]рэй Калман[illegible]Ю.М. Лукья[illegible] совхозой [illegible]нэ өөрын[illegible]гөөгөө үгэ сөө тэмдэглэх. Энэ[illegible]ний бодото байдалай зорилгонууд. Бидэ эндэ бэлэн зааба[illegible]ны үгы гэжэ ойлгообди. Тиимэһээ бэдэрхэ, һэрүүн кабинет сөө бэшэ харин коммунистнуудта, хүдэлмэришэдтэ, арад зоной дунда ошохо хэрэгтэй байбал даа. Иимэ олон хөөрэлдөөнүүдые үнэргэжэ, районой партийна эдэбхитэдэй манай хүдэлмэришэдтэй, мэргэжэлтэдтэй, хүтэлбэрилэгшэдтэй зүбшэн хэлсэһэнэй ашаар хамтаржа, нооһо үйлэдбэрилхэ совхозно-хубиин кооператив байгуулха һанжмжа мүндэлөө юм.

Жэшээлбэл, совхоз кооперацийн хамтын гэшүүн байһандаа кооперативна һүрэгтэ сорьигоо хуби — 600 хони оруулна. Харин дүрбэн хонишоһоо бүридэһэн хонишодой бригада энэ һүрэгтэ хубиилгаа 200 хони нилүүлнэ. Түсхайлан хэлэбэл, кооперативта совхозой оруулһан эд зөөриин хуби 80 процент болоһон һаань, бригадын хонишодой хубиин ажахыһаа 20 процент эд зөөринь хамтарна. Иимэ кооперативууд нёдондоной сентябрь һараһаа хүдэлжэ захалаа.

Совхоз кооперацийн хамтын гэшүүн байһандаа ажахы доторхи совхозно-хубиин кооперативта хонидһоо гадна тэжээл, машина, түхеэрэлгэ үгэдэг, транспортаар, зооветеринарна хэрэгсэлээр гэхэ гү, али бүхы хэрэгтэй юумэр хүсэд хангадаг байна. Эндэ түлбэринь бүхыдоо абтаһан ашаг олзоһоо үгтэхэ юм. Кооператив продукцияа худалдан абаха сэнгээр совхоздо үгөөд, материальна бүхы гаргашьень бусаана. Үлэһэн ажахын тоосоной олзонь оруулһан хубиин (пай) эзргээр — совхоздо 80 процентнь, хонишодой бригадада 20 процентнь хубаврилагдажа үгтэнэ.

Мүнөө кооперативна һүрэгтэ ниитын, хубиин хонид гэжэ илгаруулагдахаяа болинхой. Ажахын тоосооной олзо — хонишодой олохо олзо, һуудал байдалынь бүхы һүрэг хонидойнь бүрин бүтөнөөр харуулналгаржа, хэр эзргэ һайнаар хүшэлһэнһөө, хонин бүхэнһөө нооһоной абтаһанһаа хурьгадайнь гаргаагүй һайнаар түлжүүлэгдэһэнһэ сэхэ дулдыдана.

Районой бүхы совхозуудай хонишодой 400 бригадаһаа совхозно-хубиин кооперативта хонишодой 43 бригада ороо юм. Эсөгөй дүнгөөр салин түлбэрөө абадаг болоходоо, мүн кооперативай һүрэгэй шанарай дээшэлхэдэ, эрид хубилалта болос. Хүн һүрэгтөө ёһотой эзэниинь болоо. Хонишод хонидоо миниин, ниитын гэжэ илгахаяа болёо.

М. С. Горбачев. Гол шухалань, нүхэр Бамбаев, энэ дүршэлые би һайн мэдэхэб, хубиин бүлэг хонидһоо туд бүриин 10 киллограмм, харин колхозой, совхозой хониһөө 4—5 килограмм нооһон абтадаг байгаа. Харин мүнөө колхозно-хубиин кооперацида алишье талын эрмэлзэл ниилэжэ, нэгэ адли болоно.

З. Х. Бамбаев. Мүнөө өөрынгөө ажахын тоосооной олзо дэзшэлүүлхын тула хонишод али олон арга боломжонуудые бэдэрнэ. Кооперативай хонишодой бригаданууд мүнөө бүхы юумэндээ алмалта хэнэ. Хонишод модошо дарханиие гү, али бөрилгашаниие үрихаяа яаранагүй, аргатай һаа, өөһэдөө хэхэ гэжэ ороддоно. Тоо бүридхэлэй шэнэ гурим хүнэй байдалые үйлэдбэридэ ёһотой эзэн мэтэ болгоно. Хонишод мүнөө кооперативна эзэлэ эрхим дүн туйлахые ороддоно. Кооперативай ажахын тоосооной ниитэ олзын эзргээр хубиинь олзо нэмэхэ гэжэ эдэнэр мэдэдэг болонхой.

Тульска областиин Ясногорско районой «Ленинский путь» колхозой түрүүлэгшэ **Н. Н. Дубина** материально-техническэ хангалгын асуудал тухай тогтоо. Мүнөө хангалгаяа һайжаруулхаар болонхой. Арендэ коллективуудтэ сомор, бага хэмжээнэй техникэ дуталдана. Хүсэ ехэтэй техникэһээ эдэнэр арсана. Юуб гэхэдэ, бага хэмжээнэй участок дээрэ хүдэлгэхэдэ аша үрэгүй байна ха юм. Хүдөөдэ ажаһуудалай шухала асуудалнуудые шиидхэхээр болонхой. Эндэ арадай депутадуудай Советүүд ехэ үүргэ дүүргэхэ ёһотой. Ушарынь хэдаа, өөрынгөө харьяата нютагта Советүүд дүүрэн эрхэтэй эзэниинь байха болоно ха юм.

Грузиин ССР-эй Мцхетскэ районой Сагурамойско совхозой директор **А. И. Жгенти,** өөрынгөө хүдэлмэриин дүй бэшэ ондоо юуншье байха ёһогүй. Урдандаа бии байһан —ажахын тоосоондо даабари, түсэб, норма, расценка, заабари—бүлтыень бүхэ уялаагаар суглуулжа хүрмөөд, саашань хадагалха хэрэгтэй.

Могилевско областиин Шкловско районой «Городец» совхозой директор **А. Г. Лукашенко** хүн зоной дунда ойлгуулламжын аргагүй ехэ хүдэлмэриин ябуулагдажа байһан тухай хэлээ. Нэн түрүүлэн энэ ажахын мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд ороной түрүү колхоз, совхозуудта ошожо, арендэ коллективүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэлые шудалаа. Удаань тэдэнэр хүн зондо ошожо ойлгуулаа, үнэншүүлээ, идхаа юм. Хүдэлмэришэд ажалай эмхидхэлэй, түлбэриин шэнэ гуримай аша үрые ойлгоходоо, арендээр ажаллаха дуратай байһанаа мэдүүлээ. Гол түлэб эндэ салин түлбэриеэ ажал хэжэ олохо талаар ороддолго гаргагдаа. Эрхилэлгын аппарат үсөөрүүлэгдэжэ, ажалай бүтээсэ эрид дээшэлүүлэгдээ. Тэрэшэлэн үлүү гараһан олон техникын биш байһаниинь элирүүлэгдээ.

Захиргаанай - эрхилэлгын хүн зоной тоо хубилгагдаа. Хэрбээ урдандаа эндэ 67 хүн байнаа һаа, мүнөө 22 хүн үлөөд, тэрэл ажалаа бүри һайнаар дүүргэнэ.

Үгэ хэлэгшын мэдүүлһэнэй ёһоор, арендаторнуудта хүсэд хүрэхөөр, гар үзүүрэй бага техникэ, барилгын материалнууд, тон һайн техническэ, ажаһуудалай хангалга хэрэгтэй.

Уран зохёолшо **И. А. Басильевай** хэлэһэн үгэ һонирхолтойгоор шагнагдаа. Тэрэ арендэ харилсаае гансашье колхоз, совхоздо бэшэ, бүсад газарнуудта хүгжөөхэ дүрадхал оруулаа. Энэ эрхые Соведүүд дүүрэн хүсэндэнь үргөөр хэрэглэхэ ёһотой. Дүүрэн засаггай Совет — заатагүй арендэ үгэхэ арга боломжотой байха болоно. Тэрэ үйл сөөрөмүүдые, ой модо, гүрэнэй газар эзэмдэнэ гэшэ. Псковско, Калининска областьнуудта эзэгүй газар захагүй ехэ, хосоржо байһан һууриншье олон. Тэд бодото дээрээ орхигдоһон газараа арендээр хүнүүдтэ үгэхэдэ яахаб?

Партимнай арендэ болон кооперативна подряд дэлгэрүүлхэ бата зам шэлээ. Тэд мандэ хуушанаймнай газабари хүсэндөө байнаэр. Газараа арендээр тушааха гэшэ хуулияар хориглонхой. «Газар гүрэнэй, хайша хэрэгээр газарта хандажа болохогүй, тэрэниие хүнүүдэ хубаарилан үгэхэ эрхэгүйш» гэжэ прокурор бүхэн хэлэнэ. Иигээд байхадаа, партиин шиидхэбринүүд бэелүүлэгдэнэгүй. Үгэ хэлэгшын һанемжаар, арендэ тухай хуулиин зохёогдожо байһан мүнөө үедэ хуушанай хуули болон мүноодэрэй байдалай эрилтэтэй таарахагүй захиргаанай заабаринуудые болюулха хэрэгтэй.

Арендатор, фермер, кооператор болон бусад, тодорхойлбол, тэгнуулда гарагшад тон түргэн, һайн хангалгаад дуталдана гэжэ тэрэ үргэлжэлүүлээ. Нэн түрүүлэн гэр байра түргөөр бариха хэрэгтэй.

Малаа бидэ бетоноор шудхагдаһан байрада түүжа оруулаабди. Харин хүнүүдтэ бетоноор шудхагдаһан «хэбтэри» дурадханабди. Хүнүүдтэ иигэжэ хандажа болохогүйл. Мандэ бетон тон эльбэг гэшэ ха. Бидэ тон-томо бетон хашаануудые, 60—70 сантиметрэй шуруу, хирпиисэ хэнэбди, томо гэгшын хобтонуудые табяад, энэмнай гэр байрагаяа-бди. Госстрой үзэгдээд, облгуйсэдком баталжа, тэрэниие-нь абахаш. Харин мүнөө түрүүлгшэ арсана, бүһалгаалха. Үнэндөө хэрбээ дуратей һаа, түргөөр, үнэгүйгөөр модоор гэр бариха арга бии байнаа.

Гэр барибал, бүхы юумэн дүүрэн бэшэ. Мүнөө гэр шадараа байра түхэрэхэ, багахан мастерской бариха хэрэгтэй. Сохыень хэлэбэл, фермэрэйхидэл адлаар хубиин гэр байра түхэрэгдэһэн һаа, дээрэ хаш. Би энэниие дэмжэнэб.

Бидэ таряашадай бүлэ байгуулагдыгөөр хүнүүдтэ, газар эзэдүүрилэгшэдэй һэшхэл соо таряашаниие һэргээн байгуулхагүйбди. Мүнөө манай һүргуулинуудай байдал һайжаруулхаар хэды олон багшанар ороддолго гарганаб даа. Юрын түрэлхид һүргуулиһаа холодоо. Харин түрэлхид — фермернүүд өөрынгөө үхибүүдые эгээл эдэбхитэй ажалаар хүмүүжүүлгэнэ хэ, хэзээдэшье арсахагүй байна. Тиимэһээ би фермернүүдые дэмжэнэб.

Хүн бүхэнэй арга шадабаряа, бодото бэеэ харуулха саг хүрэжэ ерээ гэжэ Москвагай областиин Дмитровско районой «Рогачевский» совхозой һүһаалиин гэр бүлын «Кочергино» фермые хүтэлбэрилэгшэ **О. А. Дементьева** худөөдэхи экономическа харилсаанай хүгжэлтын мүнөө үеын шатые шэнжэлхэдэ тобшолол хэз. Өөрынгөө хэһан ажалай үрэ дүн харахадаа, газар дээрэ хүдэлхэдэшье һонирхолтой болоо гэжэ тэрэ хэлэнэ. Урдандаа би совхоздо бухгалтераар ажаллаг һэм. 1988 ондо үбгэнтэйгөө хамта тон гээгдэлдэ ороһон фермэ даажа абаа һэмди. Эндэ үнеэн бүрийөө эгээл багаар — 2600 килограмм һү һаадаг байгаа. Үйлэдбэрилэгдэһэн һүнэй центнер бухэнэй өөрынь үнэ сэн 50 түхэриг болодог байгаа. Энэ фермые юһэн хүн хангадаг һэн. Мүнөө эндэ хоюулан ажалланабди. Бүхыдөө 100 үнеэн харуулһалагдана. Энэ жэлдэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 4200 килограмм һү һаагаабди. Юһэн һарын туршада һүнэй центнер бухэнэй өөрынь үнэ сэн 20 түхэриг 42 мүнгэн болоо.

Ажахы доторхи шиидхэгдэхээр асуудалнууд бии. Зүгөөр эдэ асуудалнууд дары шиидхэгдэнэ. Манда партиин горком, совхозой дирекци ехэ туһална.

Тэрэшэлэн гэр бүлымнай подрядта манай 12—14 наһатай басагад туһа хүргэнэ. Тэдэнэр һүрэг малда ядамаггүйгөөр ажаглана. Мүнөө фермэдэмнай минии аха һамгантаяа ерэз. Бидэ дүрбүүлэн ажаллахаяа шэнэ фермэ эмхидхэхэмнай. Эндэ эмэ хашарагуудые түлжүүлээд худалдадаг болохобди.

Бидэ худэлмэришэд гэр бүлын арендэнэ подряд гэр бүлэдэшье, ажахыдашье туһатай гэжэ ойлгообди.

Ниитын болон хубиин харилсаануудые бэхижүүлхэ хэрэгтэ зуб шиидхэбринүүд гол үүрэг дүүргэдэг гэжэ Хальмагай АССР-эй КПСС-эй Ики-Бурульска райкомой нэгэдэхи секретарь **В. Х. Бамбаев** өөрынгөө үгэ соо тэмдэглээ. Энэмнай бодото байдалай зорилгонууд. Бидэ эндэ бэлэн заабари үгы гэжэ ойлгообди. Тиимэһээ бэдэрхэ, һэрүүн кабинет соо бэшэ харин коммунистнуудта, хүдэлмэришэдтэ, арад зоной дунда ошохо хэрэгтэй байбал даа. Иимэ олон хөөрэлдөөнүүдые үнэргэжэ, районой партийна эдэбхитэдэй манай хүдэлмэришэдтэй, мэргэжэлтэдтэй, хүтэлбэрилэгшэдтэй зүбшэн хэлсэһэнэй ашаар хамтаржа, нооһо үйлэдбэрилхэ совхозно-хубиин кооператив байгуулха һанжмжа мүндэлөө юм.

Жэшээлбэл, совхоз кооперацийн хамтын гэшүүн байһандаа кооперативна һүрэгтэ сорьигоо хуби — 600 хони оруулна. Харин дүрбэн хонишоһоо бүридэһэн хонишодой бригада энэ һүрэгтэ хубиилгаа 200 хони нилүүлнэ. Түсхайлан хэлэбэл, кооперативта совхозой оруулһан эд зөөриин хуби 80 процент болоһон һаань, бригадын хонишодой хубиин ажахыһаа 20 процент эд зөөринь хамтарна. Иимэ кооперативууд нёдондоной сентябрь һараһаа хүдэлжэ захалаа.

Совхоз кооперацийн хамтын гэшүүн байһандаа ажахы доторхи совхозно-хубиин кооперативта хонидһоо гадна тэжээл, машина, түхеэрэлгэ үгэдэг, транспортаар, зооветеринарна хэрэгсэлээр гэхэ гү, али бүхы хэрэгтэй юумэр хүсэд хангадаг байна. Эндэ түлбэринь бүхыдоо абтаһан ашаг олзоһоо үгтэхэ юм. Кооператив продукцияа худалдан абаха сэнгээр совхоздо үгөөд, материальна бүхы гаргашьень бусаана. Үлэһэн ажахын тоосоной олзонь оруулһан хубиин (пай) эзргээр — совхоздо 80 процентнь, хонишодой бригадада 20 процентнь хубаврилагдажа үгтэнэ.

Мүнөө кооперативна һүрэгтэ ниитын, хубиин хонид гэжэ илгаруулагдахаяа болинхой. Ажахын тоосооной олзо — хонишодой олохо олзо, һуудал байдалынь бүхы һүрэг хонидойнь бүрин бүтөнөөр харуулналгаржа, хэр эзргэ һайнаар хүшэлһэнһөө, хонин бүхэнһөө нооһоной абтаһанһаа хурьгадайнь гаргаагүй һайнаар түлжүүлэгдэһэнһэ сэхэ дулдыдана.

Районой бүхы совхозуудай хонишодой 400 бригадаһаа совхозно-хубиин кооперативта хонишодой 43 бригада ороо юм. Эсөгөй дүнгөөр салин түлбэриеэ абадаг болоходоо, мүн кооперативай һүрэгэй шанарай дээшэлхэдэ, эрид хубилалта болос. Хүн һүрэгтөө ёһотой эзэниинь болоо. Хонишод хонидоо миниин, ниитын гэжэ илгахаяа болёо.

М. С. Горбачев. Гол шухалань, нүхэр Бамбаев, энэ дүршэлые би һайн мэдэхэб, хубиин бүлэг хонидһоо туд бүриин 10 киллограмм, харин колхозой, совхозой хониһөө 4—5 килограмм нооһон абтадаг байгаа. Харин мүнөө колхозно-хубиин кооперацида алишье талын эрмэлзэл ниилэжэ, нэгэ адли болоно.

З. Х. Бамбаев. Мүнөө өөрынгөө ажахын тоосооной олзо дэзшэлүүлхын тула хонишод али олон арга боломжонуудые бэдэрнэ. Кооперативай хонишодой бригаданууд мүнөө бүхы юумэндээ алмалта хэнэ. Хонишод модошо дарханиие гү, али бөрилгашаниие үрихаяа яаранагүй, аргатай һаа, өөһэдөө хэхэ гэжэ ороддоно. Тоо бүридхэлэй шэнэ гурим хүнэй байдалые үйлэдбэридэ ёһотой эзэн мэтэ болгоно. Хонишод мүнөө кооперативна эзэлэ эрхим дүн туйлахые ороддоно. Кооперативай ажахын тоосооной ниитэ олзын эзргээр хубиинь олзо нэмэхэ гэжэ эдэнэр мэдэдэг болонхой.

Тульска областиин Ясногорско районой «Ленинский путь» колхозой түрүүлэгшэ **Н. Н. Дубина** материально-техническэ хангалгын асуудал тухай тогтоо. Мүнөө хангалгаяа һайжаруулхаар болонхой. Арендэ коллективуудтэ сомор, бага хэмжээнэй техникэ дуталдана. Хүсэ ехэтэй техникэһээ эдэнэр арсана. Юуб гэхэдэ, бага хэмжээнэй участок дээрэ хүдэлгэхэдэ аша үрэгүй байна ха юм. Хүдөөдэ ажаһуудалай шухала асуудалнуудые шиидхэхээр болонхой. Эндэ арадай депутадуудай Советүүд ехэ үүргэ дүүргэхэ ёһотой. Ушарынь хэдаа, өөрынгөө харьяата нютагта Советүүд дүүрэн эрхэтэй эзэниинь байха болоно ха юм.

Грузиин ССР-эй Мцхетскэ районой Сагурамойско совхозой директор **А. И. Жгенти,** өөрынгөө хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хэлэхэдэ, манай ажахы урдань гэзгдэжэ ябадаг байгаа гэжэ тэмдэглэбэ. Үнгэрһэн жэлдэ 700 мянган шахуу түхэригэй үритэй гараһан байна. Бидэ дээрэһээ ямаршье заабари хүлеэжэ байнгүй, арендэ харилсаануудай дүримүүдые өөһэдөө зохёон табяад, 1988 оной янваариин 1-һээ ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда ажаллажа эхилһэн байнабди гээд үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Бидэ юу туйлаабибди? Совхозой хүтэлбэрилгын аппарат 162 хүнһөө 117 хүрэтэрөө үсөөрөө. Сүлөө гараһан бүхы хүнүүд арендын хэлсээ батаржа, бар хүсэнэй ажалда оруулагдаа. Тиигэжэ аппарат барилгада 60 мянган түхэриг алмаһан байнабди. Эгээл гээгдэнги һалбаринууд — мал ажал ба тэжээл үйлэдбэрилгэ — арендэ комплексно нэгэ бригада болоожо нэгэдээ юм. Тэдэ газараа, малаа, байра байдалаа болон техникээ даажа абаад, эсөсэй үрэ дүнгүүдэй түлөө гүйсэд хөрөөсөдөг болонхой. Харин бидэ тэдэниие гансашье хэлсэхэнэй ёһоор бэшэ, харин моральна талаһаа дэмжэдэг гэзэзбди. Юһэн һарын туршада һү һаади хоёр дахин ехэ болоо, жэлэй эсөс хүрэтэр тэрэ 3000 килограммнаа дээшэ гараха гэжэ багсаамжалнабди.

Үгэ хэлэгшэ тодорхой арендэ коллективуудэй ба хубиин арендаторнуудай хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө. Арендэ харилсаануудэй хүгжаха бүри хүтэлбэрилэгшэд ба мэргэжэлтэдэй үүргэ болон хөрөөсөлгэ үргэна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Тиимэһээ тэдэнэй аша түһые эсөсэй үрэ дүнгүүдтэй мүн лэ холбохо хэрэгтэй, тэдэнэй ажал гуримшуулха талаар мүнөө хүсэндөө байһан системые нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй. Ажахы дотор, иланганга хангалга бэелүүлдэг һалбаринуудые шадаал һаа түргэнөөр, ажал эмхидхэлгын арендэ түхэл маягуудтай таарелдуулха хэрэгтэй болоно. Үгы һаа, хэрэг хохидохо байна бшуу.

Арендэдэ ороло хадаа статистическэ тоосоо ба бухгалтерска тоо бүридхэл үндэһөөрнь хубилгаха эрилтэ табина гэжэ ажахын директор онсолон тэмдэглэбэ. Арендаторнуудта пенси түлэхэ асуудалые гуримшуулха ябадал мүн лэ шухала удхатай.

Арендэ коллективуудэй хүдэлмэриин түрүүшын үрэ дүнгүүдтэ түшэглэн, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй домжэлгэтэйгээр Мцхетскэ районой хүтэлбэри районой бүхы АПК-е арендэ харилсаануудта оруулха тухай дурадхэлтайгаар республикын Госагропромдо хандаһан байна. Эдэ дурадхэлнууд абтаад, мүнөө районой агропромышленна комплексын ажахы эрхилэлгын ерээдүйн онол арганууд зохёон табигдажа байнхай.

Ажахы дотор байгуулагдаһан кооперативуудай хүдэлмэри тухай Ивано-Франковско областиин Тысменицкэ районой «Ленинская искра» колхозой түрүүлэгшэ **Д. Н. Палий** дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ. Тэдэнэр бүлтадаа гаргашаяа тэхэрюулгын ба өөһэдыгөө мүнгэ зоореэр өөһэдыгөө хангалгын эрхэ байдалда хүдэлдэг юм. Олоһон зоореэ имагтал тэдэ хубаадаг байна. Нэмэлтэ юумэ гаргаагүй һаа, юу хубаахабши даа.

Манайда сэбэр олзо 2,2 миллион түхэриг болоно. Гурбан жэлэй туршада бидэ гүрэндэ 2 миллион түхэриг бусаагаабди.

Захиргаанай олон хүнүүдтэй аппарат байлгаха хэрэг болёо. Али нэгэн мэргэжэлтэй байха гэз һаа, кооператив тэрэнэй салин хүлые ороо тогтоодог байна. Манайда һүбэлгэн бэрхэ хүкүүд сэгнэгдэдэг болонхой. Тиимэһээ бусад хүнүүдшье тэрэл эзргээр ороддодог болоо юм.

Бухгалтерска тоо бүридхэл хубилгагдаа. Мүнгэн һангайтоосооной түб бии юм. Тэрэнэй дэргэдэ кооперативна банк хүдэлдэг. Бүхы кооперативууд 3—3 счедтой юм. Нэгэдэхинь—гол ажал ябуулгын, мүн материальна урмашуулгын жасын ба социально-соёлой хүгжэлтын жасын счедууд болоно.

Өөрынгөө хэрэгүүдээр залуушуулай дунда кооперативуд хүндэтэй болонхой. Хэрбээ урдань хубүүд, басагадые хүдэлмэридэ хабаадуулхань бэрхэтэй байдаг һаа, харин мүнөө тэдэниие шэлэжэ абадаг болонхойбди.

Хүдөөдэ мүнөө боложо байгаа хубилалтануудтай зохилдуулан, мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэгтые һайжаруулха талаар дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулһан байна. Урдань үгэ хэлэһэн нүхэдтэл адли, тэрэ колхозууд болон совхозуудай материально-техническэ хангалгада үндэһэн хубилалтануудые хэхэ хэрэгтэй гэһэн дурадхалые мүн лэ дэмжэбэ. Тодорхойлбол, автомобильнуудые үгэлгэдэ энэмнай хабаатай. Эндэ тааразгүй байдал үшэрна: түлишэ дуталдана, харин юумэ зөөхэдөө, жэшээнь, үбһэ, сенаж болон бусад зарим ашаа зөөхэдөө, автомобилийн хүсэнэй гурбанай нэгэ хубинь хэрэглэгдэдэг байна бшуу. Тиигэжэ бидэ түлишэ 2—3 дахин ехэр гаргашална гэзэбди.

Арендэ болон ажал һайнаар эмхидхэхэ ашаг үрэтэй бусад түхэл янзануудые үргэнөөр нэбтэрүүлгэ хадаа мүнөөнэй аграрна политикын үндэһэн шухала хубинь болоно гэжэ дүй дүршэл харуулаа гээд Узбегэй ССР-эй Сырдарьинска областиин Мирзачульска районой «Узбекистан» совхозой арендэ коллективые хүтэлбэрилэгшэ, агроном **К. Тахиров** хэлэбэ. Хүдэлмэриин шэнэ гуримаар ажаллажа эхилһэнэй ашаар 1987 ондо совхоз сабэрлэгдээгүй хлопогой ургаса гектарэй 4 центнерээр ехэ болгожо шадаа юм. Мүнөө жэлдэшье үндэр үрэ дүнгүүд хүлеэгдэнэ. Харин тэдэнэй онсо шэнжэ гэхэдэ, үсөөн хүнүүд хүдэлмэрилжэ, тэрэниие түйлана хэ юм. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг коллектив һайнаар, дүүрэн шадалаараа хүдэлхэ дурагүй байһан 10 хүниие өөрынгөө бүридэлһөө гаргаһан байна гэжэ үгэ хэлэгшэ хэлэбэ. Тиимэһээ тэрэл эзргээр ажалша хүн бүхэнэй ажалей бүтээсэ ургаа ха юм. Бригадна арендын гуримаар хүдэлхэдэ, хубиин аша түһые совхозой болон гүрэнэй аша туһануудтай холбожо шэдэхэ экономическа онол арга бии болоно гээшэ. Мүнөө коллективэй гэшүүн бүхэн өөрөө эзэн болоно, тиигэжэ тэрэнэй урда эдэбхи үүсхэл гаргаха, өөрынгөө харуулха үргэн ехэ арга боломжо нэгдэжэ үгэнэ. Богонёор хэлэхэдэ, арендэ подряд хадаа һайнаар, зохёолтые ёһоор, үнэн сэхээр ажаллаха арга олгоно. Гэбэшье үшөөл шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон. Тодорхойлбол, механизмууд болон бусад техникэ дуталдана, хлопок үргуулгын агротехническэ, экономическа, байгаали хамгаалха асуудалнуудые шиидхэлгдэ эрдэмтэдэй оруулдаг хубита бага байһан зандаа.

Худалдаа наймаантай арендаторнуудай нягта холбоо байгуулха тухай Московско областиин «Москва» гэжэ агропромышленна комплексын үрэ жэмээ худалдаха Ленинско оптово-рознично нэгэдэлэй 2-дохи магазинай директор **Г. А. Тен** хэлэбэ. Арендэ коллективуудтэ үйлэдбэрилэгдэһэн продуктнууд һайн шанартайгаар магазинуудта хүргэгдэнэ гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглээ. Гэбэшье бусад продукциин, ехэ зам гаталжа, иимэ баша байдагынь халагламаар. Иланганга энэмнай үрэ жэмээй продукцида хабаатай. Орсн доторнай тэрэ нилээд ехэр гаргадана, ороноо бодото дээрээ тэжээжэ боломорр, тэд энэ продукци харгы зэмда ехэзр гээгдэнэ, гутана ха юм. Энэниие болоулжа болохо байна гэхэ гү, али «Москва» гэжэ агропромышленна комплексынхидэ адлаар хүдэлхэ хэрэгтэй болоно. Эндэ иимэ продукци поли дээрэһээ сэхэ магазинда ороодог юм.

Энэ дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ, заха газараар олон магазинуудтай тэмо худалдаа наймаанай түбүүдые байгуулха тухай дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулһа. Имагтал иигэжэ, бэлэдхэлэй конторонуудгүйгөөр, үрэ жэмээй нэгэдэлнүүдгүйгөөр, элдэб янзын хамһагшадгүйгөөр, гэлэтэгүйгөөр, сэхэ продукци худалдажа болохо байна ха юм. Продукци хуралдаха гурим нэрижуулагдаһан, бүгэдын хэжэ боломорр байха ёһотой.

Худөө ажахын продукци үйлэдбэрилэгшэдэ худалдаа наймаа хэхэ саг үгы ха юм. Тэрэ поли дээрэ, сорьигоо участок дээрэ худалдаа ёһотой. Тиимэһээ үрэ жэмээй продукци худалдаха бага хэмжээнэй оптово дэлгүүрнүүдые томо хото городуудта заатагүй байгуулха ёһотой болоод байна. Энэмнай тон хэрэгтэй ябадал гээшэ.

Түбэй телевиденоор «Время» программын һүүлээр томо городуудай дэлгүүрнүүд дээрэ гү, али оптово дэлгүүрнүүд дээрэ юумэнэй сонгүүдэй ямар байһан тухай мэдээсэл дамжуулха тухай дурадхал тэрэ оруулһан байна. Иимэ мэдээсэл нютагай Соведүүдһээ абажа болоно. Сэнгүүдэй индекснүүд бүгэдэндэ хэрэгтэй, тэдэ арендэдэ, үшөөл дутажа байһан продуктнуудые үйлэдбэрилгэдэ үряалха, тиигэжэ тэдэ үнэ сэн доошоно оруулгада туһа хүргэхэ байна ха юм. «Модельнүүдшье» бии байгаа.

Гол шухалань, иимэ гэжэ би һананаб. Социалис зөөри байна, тиимэһээ хүниие эдэбхижүүлһэнэй аргаар, үйлэдбэриин харилсаанууд дотор тэрэнэй һуурииие бэхижүүлһэнэй аргаар тэрэ социалис зөөриин арга шадалые үгэсэд элирхэйлэн хэрэглэхэ ёһотой болоно. Энэмнай үндэһэн асуудал, энэмнай хубилган шэнэдхэлгын уг удха мүн. Иланганга аграрна сектортэ. Юундэб гэхэдэ, газертай, амиды организмуудтай хүнэй холбоон тухай эндэ хэлэгдэнэ ха юм. Тэрэниие эндэһээ холодуулан амларлажа болохогүй. Харин иимэ юумэ бидэнэй хэхэдэ, хүн газарһаа, хүдөө ажахын үйлэдбэриһөө холодуулагдажа, забһар гарана бшуу. Тиимэһээ энэмнай хүдөө ажахыдахи ажалай эсөсэй дунгүүдтэ нүлөө үзүүлнэ.

Ушар иимэһээ аграрна сектор доторхи үйлэдбэриин харилсаануудые хубилган шэнэдхэлгэ юунһээшье түргэнөөр бидэндэ хэрэгтэй болоно. Али нэгэн ажахын тодорхой эрхэ байдалда, али нэгэн зонын, нютагай эрхэ байдалда харюусадаг бүхы юумэн хүдэлжэ, анэ зорилгые тэрэ бэелүүлэг, ажамидаралта хүсөөэ харуулаг лэ. Тиимэ һэн тулань эндэ хэлэгдэһэн нэгэшье түхэл янзые би буруушаанагүйб. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэй үндэһэ һуури хадаа колхозууд, совхозууд, кооперативууд, арендэ харилсаанууд, газартай, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдтэй хүнэй холбоон болоно ха юм. Шэнэ юумэ зохёоһоной хэрэггүй, кооперативуудаар дамжан, кооперативуудай хүсэ шадал хүгжөөхэ хэрэгтэй. Энэмнай гол шэглэл. Эндэшье элдэб ондоо хандалганууд ба түхэл янзанууд байжа болохо, юуб гэхэдэ, колхозууд, совхозууднай баһал ондоонууд ха юм.

Жэшээнь, Хара хүрьһэгэ бэшэ зонодо нэн түрүүн тиишээ хүнүүдэй бүсахын тула ёһотой эрхэ байдал байгуулха хэрэгтэй. Тиихэдээл тэндэ иимэ ябуулганууд дэбжэхэ бшуу. Харин Прибалтикада өөрынь тогтонижоһон ёһо заншал байха юм. Энэ һанамжа юундэ хэрэгтэйб гэхэдэ, тэрэниие хүгжөөхын тула, хүн зоноор хомор болоһон нютагуудта промышленность ба худөө ажахые нэгэдүүлхэ тушаа һаналаа табихынь тула хэрэгтэй болоно гээшэ. Энэмнай хамһабариин ажахыннуудые байгуулжа, мүнгэ зөөри дамы гаргашалһанһаа дээрэ ха юм. Айхабтар ехэ мүнгэ гаргашалаад, тэрээнһээ ямаршье ашаг үрэ абахагүйнөө дээрэ ха юм.

Хэлсээнэй гуримаар колхоз болон совхозые хубиин сектортэй нэгэдүүлэн хүгжөөхэ, үйлэдбэриин харилсаануудта хубиин секторые хабаадуулха, тиигэжэ тэдээндэ социалис шэнжэ эгээл ехээр олгохо хэрэгтэй. Нэгэ зариманай үзэн ядан хэлэдэгэй ёһоор, үмсэ бэшэ, харин бодото, гамтай эзэн хүн социалис зөөриин үндэһөөр хамтын ажахытай нэгэдэдэг байха эзргэтэй.

Богонёор хэлэбэл, хэрэг дээрээ оорыгоо харюулжа шадаха, гол шэглэлээр — экономическа харилсаануудай хубилһанай, томо шэнэлэлгын ашаар хүниие газартань бүсаажа шадаха бүхы ябуулганууdые би дэмжэхэ байнаб. Үгынгөө түгэсхэндэ хэлэхэ гэжэ хүсэһэн түрүүшымни юумэн энэл даа.

Хоёрдохинь. Экономическа шэнэ түхэл янзануудта ажахыгаараа орохо хэрэгтэй гэжэ мүнөө батаар хэлэхэ хэрэгтэй. Тиихэдэл зариманда эгээл таарамжатай эрхэ байдал байгуулагдахагүй, сэдьхэлээ хаһагүй ябадал бүсадтань үзэгдэхэгүй һэн. Энэ жэшээ харагты. Акакий Иванович Жгенти болон бүсад энээн тухай хэлээ бэлэй. Найман гү, али юһэн һара худэлөөд, харагты — ажахы жэлэй саада тээ 750 мянган түхэриг үритэй байһан аад, мүнөө олзо оршотой гараба ха юм. Харин саашадаа эршэээ улам шангадхаха, хүнүүд өөрынгөө хүсэндэ этигэжэ, улам һайнаар худэлдэг болохо байна бшуу. Эгээл гол бэрхэшээл гэхэдэ, хүнүүдэй ухаан бодолые хубилгаха ябадал болоно. Хүн цигэжэ бодоно: хүтэлбэрилэгшэд мэхэлнэгүй аа гү, тэдэ бидэниие хайшань абаашахань аабб? Тиимэһээ манай политикада, манай бодото хэрэгүүдтэ хүнүүдэй этигэхын тула үнэн сэхээр, нюусагүйгөөр худэлхэ хэрэгтэй. Энэ бүхы манай обществын — худэлмэришэн ангиниишье, худөө ажахын ажалшадай өөһэдыньшье — аша туһануудта хэрюусаха байна. Имагтал тэдэнэй аша туһануудые зохилдуулан тааралдуулһанай ашаар энээниие хэжэ болоно. Орон соо бии болоһон дүй дүршэл угаа ехэ юм. Энэ шэглэлээр бүхы хүсөөрөө

ЗАЛУУ ХАЛААН

Театр, хүгжэм болон кинематографиин Ленинградтахи институт дүүргэжэ ерэһэн булэг залуу артистнуудай концерт-зүжэг буряад драмын театр соо багтажа ядатараа суглархан харагшадай анхаралда октябриин 13-най үдэшэ табигдаба.

Концертын программа хоёр хубиһаа буридэһэн байгаа. И. Калашниковай «Жестокий век» гэжэ романһаа табигдаһан хэһэг түрүүнь хубиие эзэлээ. Хоёрдохидонь залуушуул ту, хатарнуудые гүйсэдхөө, сценкэнүүдые хаулаа, шүлэгүүдые уншаа.

Эдэ хубүүд, басагаднай дүрбэн жэлэй турида Ленинградта һуража ерэхэдээ, яһала йн бэлэдхэл абажа, түрэлхиингөө бэлиг шабариие хурсадхажа, дэлбэрүүлжэ шадаа гэһанахаар байна. Тэдэнэрэй харагшадта дудхаһан номер бүхэниинь халуун альга талгаар уггагдажа, гүйсэдхэгшэ бүхэн шахуу глаа сэсэгүүдтэ хүртөө.

Холын городто һурадаг хубүүнһээ үдэр бүри бэшэг хүлеэжэ байһанаа нэгэтэ сэдьхэлээ ханаһан хүгшэн үбгэн хоёрой баяр, гайхалые Баярма Бальжинимаева Эрдэни Жалцанов хоёр үнэншэмэ зохидоор харуулжа шадаа гэжэ һанагдана. Тиихэдэ Соёлма Банзаракцаева, Саян Жамбалов, Эржена Цыдыпова, Баяр Раднаев, Солбон Галсанов болон бусад дуулаһан дуугаараа, гүйсэдхэһэн хатараараа, уншаһан шүлэгөөрөө олоной һонорто абаһаар хадуугдаһан байха. Эдэ залуу артистнарай наадахые хаража байхада, наһатай боложо байһан урдахи үетэниие һэлгэхэ бэлиг, хүсэ, шадал түгэлдэр залуушуулай буряад драмын театрта нэмэжэ оробо гээшэ ха гээд бодохоор һэн.

Буряадай АССР-эй арадай артистка Д. Сангажапова артист Б. Цыденов хоёр концертые хүтэлбэрилөө. Тиигэхэ зуураа концертдэ хабаадаһан залуу нүхэдөө харагшадта тус тустань дурадхажа, Буряадай гүрэнэй Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай артистнууд болгогдожо абтаһаарнь, республикын үндэһэн соёлой түүхэдэ баян намтартай коллективэй гэшүүд болоһоноорнь амаршалһан байна.

В. ТОКТОХОЕВА.

«АРСЫН АГТАЙ ХАНГАЛ»

Һаяхан Улаан-Удэ хотын «Прогресс» гэжэ кинотеатр соо Барас Халзановай «Арсын агтай хангал» гэжэ кинофильм буряад хэлэн дээрэ табигдаба. Энэ фильм харахаяа нинслэл хотын һургуулинуудта һурадаг буряад үхибүүд уригдаһан, мүн түрэлхидынь, буряад театрай актернууд хабаадалсаа.

Городой олохон һургуулинуудта буряад хэлэн заагдадаг болонхой. Тиимэһээ буряад хэлэн дээрэ буулгагдаһан энэ кинофильм үхибүүдтэ харуулһан ушар һайн.

Кино харуулхын урда тээ мэдээжэ поэдүүд Гунга Чимитов, Цырендондок Хамаев, Цыден Цырендоржиев гэгшэд шүлэгүүдээ уншаа.

Б. ЖАНЧИПОВ.

РЕДАКЦИИМНАЙ АЙЛШАД

Монголой Арадай Республикын Сэлэнгэ аймагай үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэһэн делегаци манай республикада ерэжэ, адли ажалтай газарнуудай коллективүүдтэй уулзаба.

Сэлэнгэ аймагай «Сүхэ-Баатарай туг» газетын корреспондент Д. Оюунхүү, типографиин хүдэлмэрилэгшэ Л. Ханд, партийна хүдэлмэрилэгшэ Д. Хэнмэдэх гэгшэд манай республикын «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй редакцинуудай коллективүүдтэй уулзажа, өөһэд өөһэдынгөө хүдэлмэри тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэлдэбэ, дүй дүршэлөөрөө андалдаба.

Тус делегаци нинслэл хотымнай үзэсхэлэн һайхан газарнуудаар ябаа, музейнүүд болон кинотеатрнуудта ороо. Тарбагатайн районой «Заветы Ильича» болон Сэлэнгын «Улаан Сэлэнгэ» газетэнүүдэй редакцинуудта хүрэжэ, районно хэблэлэй, типографиин хүдэлмэрээр һонирхобо.

Делегациие хүтэлбэрилэгшэ Оюунхүүтэй бусахынь урда тээ уулзажа, һанамжа тухайнь асуухадамнай, иигэжэ хэлээ:

— Намда, залуу журналистда, Улаан-Удэ ерээд, республиканска ехэ газетэнүүдэй хүдэлмэритэй танилсахада, аргагүй һонин, туһатайшье байба. Нютагаа бусажа ошоод, ажалдаа нэбтэрүүлхэ, хэрэглэхэ юумэн бии. МНР-эй гүрэнэй университедэй журналистикын факультет дүүргээд, хоёр жэлдэ хүдэлжэ байнаб. Энэ мэргэжэлээрээ аспирантурада һураха һанаатайб. Тиимэһээ ганса оронойнгоо бэшэ, харин гадаадыншье хэблэлээр онсо һонирхоноб. Уулзаһан, ушарһан хүнүүдтээ, анда нүхэдтөө танай газетээр дамжуулан, делегациингаа зүгһөө баяр баясхалан хүргэнэб,— гэбэ. Нүхэдэйнгөө замдаа һайн ябажа хүрэхыень хүсэн үдэшөөбди.

В. НАЙДАНОВА,
манай корр.

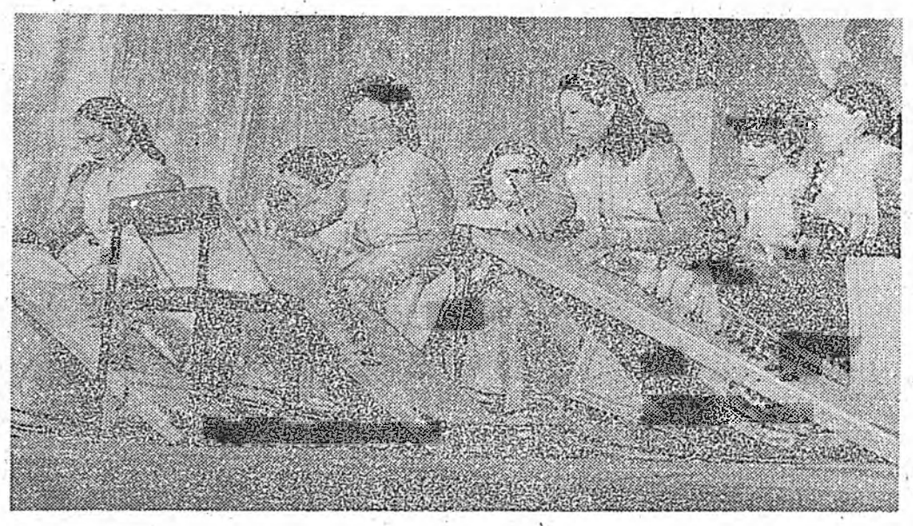

ЯТАГ, ЛИМБЭ, МОРИН ХУУР...

Хэжэнгын районой буряад арадай инструментнүүдэй оркестр байгуулагдаһаар үнинэй. Бүридэлдэнь хүгжэмэй, дунда һургуулинуудай багшанар, соёлшод, хүмүүжүүлэгшэд, медицүүд, һурагшад ородог. Эдэ хүгжэмшэд арадай уран бэлигэй Бүхэсоюзна II фестивалиин концертнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадаа. Оркестрэй коллектив Новосибирск хотодо тоосоото концерт харуулжа, үндэр сэгнэлтэ абажа ерээ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Буряад арадай инструментнүүд зэдэлнэ. 2. Оркестрэй дуушан Хэжэнгын 2-дохи дунда һургуулиин багша Ц-Д. Доржиева.

Б. ГЕНИНОВЭЙ фототекст.

«ҮНШЭН САГААН БОТОГОН»

Буряадай АССР-эй арадай поэт, РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Цырен-Дулма Дондоковагай «Үншэн сагаан ботогон» гэжэ поэмын удхаар республиканска кукольна театрта иимэ нэрэтэй зүжэг бэлдэгдээ. Энэ театрай буряад бүлэгэй артистнуд зүжэгтэ наадана. Үншэн сагаан ботогые артистка М. Урбазаева, Дангина талые Буряадай АССР-эй габьяата артистка С. Бунеева, Буурал Буурые Ц. Бунеев, Сагаан Энгиниие С. Найданова, Хамхуул Инзаган хоёрые Б. Галсанов, Шаадайе М. Урбазаева, Д. Дандарова, Баатайе Д. Дандарова, С. Найданова наадана.

Һаяхан Улаан-Удын Пионерүүдэй ордоной актова зал соо ниислэл хотымнай олониитын түлөөлэгшэд сугларжа, «Үншэн сагаан ботогые» хараһан байна. Һүүлээрнь уран һайханай советэй зүблөөн боложо, зүжэгые зүбшэн хэлсээд, зарим тэдэ заһабари оруулха, тиигээд тушаан абаха гэжэ тогтоогоо.

Энэ театрай ахамад режиссер Т. Б. Бадагаева зүжэгые зохидоор найруулан табяа.

Буряадай АССР-эй литературын болон искусствиин үдэрнүүдтэй дашарамдуулан, «Үншэн сагаан ботогын» премьерэ Захааминда боложо байна. Захааминай районой эдиршүүл зүжэгые һайшаан угтаха бээз гэжэ һанагдана.

Ц. ДОНДОГОЙ.

Республикын кукланнуудай театрта шэнэ сезон нээгдэнхэй. Октябрь һарада эдэнэр Шарль Перрогей «Улаахан малгайта» ба Нина Горнет гэгшын «Нугаһанай дальбараа» гэжэ зүжэгүүдые Бэшүүрэй райондо, Ивалгын районой Оронго, Хурамша, Гүрэльбэ тосхонуудай багашуулда харуулжа, тэдэниие баггүй ехээр баясуулба.

Ленинградһаа ерэһэн режиссер Александр Беселов «Алисада зорюулагдаһан эди шэди» гэжэ зүжэг мүнөө бэлдэнэ. Энэ зүжэгынь англи уран зохёолшо Льюис Кэрролэй «Алиса эди шэдиин орондо» гэһэн онтохоной найруулгаар табигдана.

М. ЦЫДЕНОВ,
республикын кукланнуудай театрай литературна таные даагша.

ШЭНЭ ЭМХИИН ГЭШҮҮД

Элүүрые хамгаалгые ба социальна хангалгые хүгжөөхэ талаар парти, правительствын абаһан шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, манай орондо «Энэрхы сэдьхэлэй ба элүүр энхын совет жаса» гэһэн ниитын шэнэ эмхи бии болгогдоо. Дайнай, ажалай инвалидууд ба ветерануудта, наһа бараһан сэрэгэй алба хаагшадай гэр бүлэнүүдтэ туһалха ёһотой.

Тус жасын хүдэлмэриие эмхидхэлэй Бүхэсоюзна конференци дээрэ һунгагдаһан правлени хүтэлбэрилдэг. Улаан-Удын городской Советэй гүйсэдкомой элүүрые хамгаалгын таһагые даагша Э. Е. Васильева, Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозой түрүүлэгшэ Ю. П. Седов гэгшэд энэ шэнэ эмхиин правлениин гэшүүдэй тоодо оронхой.

Л. АЛЕНКИН.

Москва.

АША ТУҺАТАЙ АЯНШАЛГА

Ажалай Улаан Тугай орденто Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай капитальна заһабарилгын таһагай хүдэлмэришэд Новоселенгинск, Хяагта хото руу һаяхан аяншалба.

Новоселенгинск тосхон хүрэжэ, декабристнарай музей хараха гэхэдэмнай, музей заһабарилгада байба. Саашаа зорижо, Хяагта хотодо үдэшэ орой хүрэбэбди. Музейн хүдэлмэрилэгшэд маанадые ехэ хүндэмүүшэ ёһоор угтажа, һайн байрада хонуулба. Үглөөгүүр хизаар ороноо шэнжэлэлгын академик В. А. Обручевой нэрэмжэтэ суута музейтэй танилсалгамнай эхилээ һэн. Энэ хэдэн метр утатай мамонтын һоёо, эртэ урдын зэрлиг хусын эбэрнүүд, элдэб амитадай арһаар бүтээһэн дүрсэнүүд ехэ һонирхолтой. Үнгэтэ шулуунуудай олон тоото коллекци маанадай анхарал татаа.

Монголой арадай-революционно партиин нэгэдэхи съездын болоһон гэртэ музей эмхидхэгдэнхэй юм. Эндэ Сүхэ-Баатарай, Чойбалсанай ажал ябуулга тухай номууд, газетэнүүд табяатай. Мүн Монголой сэрэгэй полководецуудай дүрэ зурагууд олон. Сүхэ-Баатарай Хяагтада нюусаар ажаһуурһан Цыреновэй гэр ошоохо хараабди. Тэндэ хуушанай орон, тэрэ айлай тахидаг бурхан, хуушанай монгол мүнгэнүүд, монгол дэгэл бии. Газаань Сүхэ-Баатарта зорюулагдаһан хүшөө байгуулагданхай. Һанамжа-дурадхалайнь дэбтэртэ һайшаалай үгэнүүдые бэшэнэбди.

Революциин үедэ сагаантада алуулһан 1600 хүнэй хүшөөдэ ошообди. Хотоһоо холо бэшэхэнэ үндэр добуун дээрэ энэ хүшөө табяатай. Эндэһээ Хяагта хото альган дээрэ байһан шэнгеэр харагдана. Манай экскурсовод эхэнэр залуушье һаа, хөөрэжэ, ойлгуулжа үгэхэдөө, бэрхэ, хүндэмүүшэ хүн байба. Музейн хүдэлмэрилэгшэдтэ бултандань газетээр дамжуулан баяр баясхалан хүргэнэб.

С. ЦЫБЕНОВ,
Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай хүдэлмэришэн.

Захааминай район.

ПРАВДА БУРЯТИИ

«Түгэсхэлэйнь дүнгүүдээр» — Ц. Цыренжаповай фоторепортаж.

Жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 2300 килограмм һу һаахын түлөө. «Эмхитэй эхин» —А. Субботиной корреспонденци.

2000 он айл бүхэндэ—амяараа байра. «Жэлэй түгэсхэлдэ һаад бү ушараг» — барилгын шэнжэлэл.

СССР-эй КНК-да. «Дахинаа нуурай эрьедэ» — Т. Карякинагай статья. («Советская Россия» газетын октябриин 7-ной номерһоо).

Бюрократдай аашануд. «Хэншье шанга асуулта хэхэгүй гэхэш гү? — Л. Синегриборэй корреспонденци.

Шалгалта. «Ветерануудта хайша хэрэг хандажа болохогүй» — Д. Назаровай статья.

«Юунэй түлөө барилга хэгдэнэн юм?» — сошордомо дохёо.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ВОСКРЕСЕНИ, 16

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Шэнэ һонин. 9.15—Ритмическэ гимнастика. 10.00—Мультфильм. 10.10—«Спортлотогой» тираж. 10.25—«Будильник». 10.55—«Советскэ Союзда алба хэнэб». 11.55—«Үглөөнэй почто»—хүгжэмтэ дамжуулга. 12.25—«Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд». 13.55—«Элүүр энхэ байлга». 14.40—Дж. Верди. «Трубадур». Метрополитен-оперын зүжэг (Нью-Йорк). 18.05—«Живая планета — 12 серитэй баримтаг фильм. 12-дохи сери. «Новые миры». (Великобритани). 19.00—Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.45—«Рабыня Изаура»—олон серитэй уран һайханай фильм.

Москва. 9.00—«Зарядкада зогсогты». **«Ухаан бодол» гэһэн программа.** 9.15—«Манай саад». 9.50—Һурагшадта эрдэм дэлгэрүүлгын журнал. 10.35—И. Анненский тухай. 11.35—1-дэхи, 2-дохи сери (Бразили). 22.00—Время. 22.35—Улаан тугта ансамбльтай уулзалга. 60 жэлэйнь ойдо.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Зарядкада зогсогты». **«Ухаан бодол» гэһэн программа.** 9.15—«Манай саад». 9.50—Һурагшадта эрдэм дэлгэрүүлгын журнал. 10.35—И. Анненский тухай. 11.35—«Вокруг смеха»—киноальманах. 12.40—Кооперативууд ба кооператорнууд. «Вопросы экономики» журналай ахамад редактор, экономическа эрдэмэй доктор Г. Х. Попов уулзаха. 13.10—Ородой агрономическа эрдэм ухаанай үндэһэ һуури табигшадай нэгэн А. Т. Болотовой түрэһөөр 250 жэлэй ойдо. 13.55—Останкинадахи концертнэ студиде Пе-

ТЕЛЕВИДЕНИ

ОКТЯБРИИН 16-һаа 23 ХҮРЭТЭР

ПОНЕДЕЛЬНИК, 17

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

16 час 30 минута болотор заһабари хэгдэхэ. **Москва.** 16.30—Шэнэ һонин. 16.40—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.50—Челябинскын филармониин фортепианна трио наадаха. 17.25—Азербайджанай телевидениин программа. 18.35—«Бидэнэртэй хамта, бидэнэр шэнгеэр, бидэнэрһээ үлүүгээр хэ». **Улаан-Үдэ.** 19.35—Байгал. Москва. 19.50—Махачкаладахи залуу эрдэмтэд-экономистнуудай бүхэсоюзна һургуулиин материалнуудаар. Академик Л. И. Абалкин хабаадаха. 20.25—Футболой шэнжэлэл. 20.55—«Рабыня Изаура»—олон серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 22.00—Время. 22.35—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45—«Балет, балет». 23.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 23.55—РСФСР-эй арадай артист М. Козаков Д. Самойловой поэмэнүүдые уншаха.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

18 час 05 минута түрэтэр заһабари хэгдэхэ. **Улаан-Удэ.** 17.55—«Сүлөөтэй сагтаа». 18.45—«Байгалай үмэнэхи газар дээрэ». Республика дотор оро үсхэбэрилгые хүгжөөлгын асуудалнууд тухай. **Москва.** 19.35—Залуушуул дуулана, хатарна. **Улаан-Удэ.** 19.50—Соносхолнууд. 19.55—Х. Намсараевай нэрэмжэтэ Гурим-ын академический зоной нээлтэ... 20.40 — Кино... 21.00—«Амгалан багашуул!» 21.15—... дын шэнжэлэл. 22.35—Хубилган ... прожектор. 22.45—... лялась сталь»—... һайханай фильм. «Рождение». 23.55—... нета»—12 серитэй фильм. «Новые...

ВТОРНИК, 18

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.30—«Рабыня Изаура»—олон серитэй уран һайханай фильм. 1-дахи, 2-дохи ба 3-дахи сери. 16.30—Шэнэ һонин. 16.45—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.55—Концерт. 17.25—«Түсэбтэ табан жэл: хүнүүд ба хэрэгүүдынь». 18.00—«Жэлэй дүрбэн саг». Октябриин шэнжэ. 19.00—Америкын газар дээрэ болоһон уулзалга. 19.35—«Правда» газетын редакцида ажал хэрэг эрхилдэг хүнүүдэй клубай заседани. 20.55—«Рабыня Изаура»—олон серитэй уран һайханай фильм. 4-дахи сери. 22.00—Время. 22.35—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45—Шэнэ юумэ үүсхэдэг багшанарай бүхэсоюзна уулзалга тухай. 00.15—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. **Һуралсалай программа.** 9.15—«Джунгарский тритон» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.35—Географи. 7-дохи класс. 10.05, 12.05—Француз хэлэн. 11.05—СПТУ-гай һурагшадта. Эстетическэ хүмүүжүүлгэ. 11.35, 12.35—Географи. 6-дахи класс. 13.05—«Как закалялась сталь»—6 серитэй уран һайханай фильм. 1-дахи сери. «Рождение». 2-дохи сери. «Испытания». 15.15—Шэнэ һонин. 15.25—Баримтата фильм. **Улаан-Үдэ.** 18.05—«Гражданска хамгаалалга — бүгэдэ арадай хэрэг». 18.25—Байгал (буряадаар). 18.50—Соносхолнууд. ... ба Алас-Дуг... соёлой хүгжэ... нууд». 19.55—... хи газар дэ... гал. **Москва.** ... нойрсогты, ба... «16 хүрэтэр ... шэ һаһатайш... Время. 22.35—... хэлгын прожек... закалялась ст... уран һайханай ... сери. «Испыта... лөөнэй почто... жуулга.

СРЕДА, 19

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.35—«Бидэнэртэй хамта, бидэнэр шэнгеэр, бидэнэрһээ үлүүгээр хэ». 10.35—«Рабыня Изаура»—олон серитэй уран һайханай фильм. 4-дахи сери. 11.40—Шэнэ һонин. 11.50—А. Меликов. «Легенда о любви» баледһээ хэһэгүүд. 16.30—Шэнэ һонин. 16.45—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.55—Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй ажабайдал ба соёл тухай. 17.20—«Троя в главной роли»—баримтата фильм. 17.50—Ульяновска телестудиин программа. 18.20—«Амар сайн, хүгжэм». 19.05—«Телеэко» журнал. 19.35—Арадай аялга дуунууд. 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». **Улаан-Үдэ.** 20.00—Байгал. **Москва.** 20.20—«Эдэ удэрнүүдэй почто». 20.55—«Рабыня Изаура»—олон серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи сери. 22.00—Время. 22.30—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.40—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 23.55—Футбол. Дэлхэйн чемпионадай шэлэн абалгын матч. СССР-эй ба Австриин суглуулагдамал команданууд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. **Һуралсалай программа.** 9.15—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.35—Оршон тойронхи дэлхэймнай. 9.55—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 10.05, 12.05—Немец хэлэн. 10.55—«Тайна летучего голландца»—эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 11.05—«Шубууд ба ангууд нэгэ хушалта доро». 11.35, 12.35—Түүхэ. 9-дахи класс. 13.05—«Как закалялась сталь». 6 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. «Подвиг». 14.10—Шэнэ һонин. 14.20—Баримтата фильм. 14.40—«Нежданно-негаданно»—уран һайханай фильм. **Улаан-Үдэ.** 18.25—«Ая-ганрээ» гэһэн самбль. СПТУ-... холнууд. 19.... 19.50 — Кино... 20.00—Мульт... **Үдэ.** 20.20—«... **Москва.** 21.00—... согты, багашуу... зилиин архите... ажал ябуулга... ер тухай. 22.... —Хубилган ш... жектор. 22.4... лась сталь»—... һайханай фил... «Подвиг».

ЧЕТВЕРГ, 20

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.35—Футбол. Дэлхэйн чемпионадай шэлэн абалгын матч. СССР-эй ба Австриин суглуулагдамал команданууд. 11.15—Шэнэ һонин. 11.25—«Рабыня Изаура»—олон серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи сери. 16.30—Шэнэ һонин. 16.40—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.50—«Человек с базара»—баримтата фильм. 17.15—И. Гайдн. Оркестрэй хамта фортепиано дээрэ гүйсэдхэгдэхэ ре-мажор концерт. 17.40—А. Болотов. Ородой хүдөө ажахын эрдэм ухаанай үндэһэ һуури табигшын түрэһөөр 250 жэлэй ойдо. 18.25—«16 хүрэтэр ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 19.10—«Демократи бэелүүлжэ һуранабди». 19.40—«Уран шүлэгэй долгин дээрэ». 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00—Мультфильм. 20.10—«Хроника остановленного времени»—баримтата фильм. 1-дахи, 2-дохи сери. 22.00—Время. 22.35—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45—Дэлхэйн һониной дээжэнэ. 23.35—Богони концерт. 23.50—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 24.00—Микеланджелын зохёол бүтээлнүүд тухай.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. **Һуралсалай программа.** 9.15—«Хождение Ерофея Хабарова»—эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.35—Байгаали шэнжэлгэ. 2-дохи класс. 9.55—«Канал имени Москвы»—эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 10.05, 12.05—Испан хэлэн. 10.55—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 11.05—«Геногеография или идем считать кошек» гэһэн дамжуулга. 11.35, 12.35—И. С. Тургенев. «Отцы и дети». 13.05—«Как закалялась сталь»—6 серитэй уран һайханай фильм. 4-дахи сери. «Одоление». 14.10—Шэнэ һонин. 14.20—«Города и годы»—баримтата фильмүүд. **Улаан-Үдэ.** ... дын шэнжэлэ... 18.15—Соносх... Байгал (буряад... рия)»—баримт... — Буряадай А... торнуудай хо... нинн нууд... 20.05—Байгал... лиин комсомо... асуудалнууд... 21.00—«Амгалан... багашуул!» 21.15... — Балалайка... 22.00—Время. ... шэнэдэлгын... —«Как закалялась... ритэй уран ... 4-дахи сери.

ПЯТНИЦА, 21

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.35—Аккордеон дээрэ наадаха. 9.55—«Заложник»—уран һайханай фильм. 11.10—Шэнэ һонин. 11.20—Мультфильмнүүд. 16.30—Шэнэ һонин. 16.40—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.50—Эрхүүгэй телестудиин программа. 17.50—Концерт. 18.20 — Баримтата фильм. **Улаан-Үдэ.** 18.40—Буряад ороной һонинууд. **Москва.** 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.05—«Манай саад». 20.35—СССР — США. Хөөрэлдөөн үргэлжэлнөөр. 22.00—Время. 22.35—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45—«Дуун-88». 23.00—«Хараа бодол». Мэдээсэлэй-хүгжэмтэ үдэшын программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. **Һуралсалай программа.** 9.15—«Поэзия садов» гэһэн дамжуулга. 9.45, 10.35—Түүхэ. 4-дахи класс. 10.05, 12.05—Англи хэлэн. 10.35—«Семенов-Тяньшанский»—эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 11.05—СПТУ-гай һурагшадта. Физикэ. 11.35, 12.35—А. С. Пушкин. «Песнь о вещем Олеге». 13.05—«Как закалялась сталь»—6 серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи сери. «Борьба». 6-дахи сери. «Бессмертие». **Улаан-Үдэ.** 18.00—«Манай үбэлэй стол». 18.40—«Хүгжэмэй... —Комсомолой... горком тухай... тэ абонемент... дамжуулга. ... нойрсогты, ба... «Искусствын... 21.45—Ехэшүүл... нууд. 22.00—... «Современник... нал. 23.55—... чемпионат. С... ниин суглуулг... данууд.

СУББОТО, 22

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.30—Багашуулда зорюулагдаһан дамжуулга. 10.00—Арадай инструментнүүдэй аялгануд. 10.40—«Дорогие мои, хорошие»—зүжэг. 12.15—СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Президиумэй заседаниһаа репортаж. 13.30—«Социалис оронуудта». 14.00—Буряадай республикада болоһон үерэй хойшолонгуудые усадхаха тухай. 14.30—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 14.50—«Ан амитадай аймагта». 15.50—Мультфильм. 16.00—РСФСР-эй театральна ажал ябуулагшадай холбоон. Жэл болоод уулзалга. 17.00—«Переплет или семейные будни и праздники»—баримтата фильм. 17.35 — «Хабаадагша нюурнууд». 18.20 — ФРГ-гэй канцлерай СССР ерэхээ байхада. 19.30—«Атака»—уран һайханай фильм. 20.50—Сатирическэ дамжуулга. 21.20—СССР-эй арадай артист А. Дишевэй концерт. 22.00—Время. 22.35—Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45—Одессэдэхи мэдээжэ жанриудай бүхэсоюзна нэгэдэхи кинофестиваль туда). — концерт лауреата международных конкурсов рок-музыки ДАНИЭЛЯ в сопровождении группы «Топ-Экспресс» (Югославия)— в 17, 19-30.

«ДРУЖБА»
ТОБИ МАКТИГ — в 10, ЗЕРКАЛО ДЛЯ ГЕРОЯ (2 серии)— в 12, 15, 18-10, 20-50.

«РОДИНА»
ХОЛОДНЫЙ МАРТ — в 9-40, 16-40, МАЛЕНЬКАЯ ВЕРА (2 серии)— в 11-20, 14, 18-20, 21.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал — МАЮРИ (2 серии)— в 10, 12-40, 15-20, 18-10, 20-50. Зеленый зал — ТРЕТИЙ ... хай. 00.25—«Һуниин тэнгэй урда ба һүүлээр».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—ЧССР-эй телевидениин эрдэм дэлгэрүүлгын программа. 10.05—«Элүүр энхэ байлга». 10.50—Худалдан абагшадай эрхэнүүд ба уялгануд. Хангалгын болбосорол дээшэлүүлхэ тухай. 11.05—«Хүгжэлтэ, мэдээсэл, соносхол. 11.50—Эрдэмтэдэй Пагуошско уулзалга СССР-тэ. 12.50—Философиин темэдэ. хөөрөөнүүд. 13.55—«Не было печали»—уран һайханай фильм. 15.00—Харгын аюулгүй байдалые сахиха. 15.05—«Илагшад». 16.20—... тата фильм. ... гүрөөһэн түлэ... кулин М. Ш... баадалгатай ... жуулга. ... СССР-эй чем... Динамо (Ки... Мультфильм. Бразилии»—... жуулга. 21.00—... согты, багаш... носхол. 21.20—... ялиг. 22.00—... билган шэнэ... чемпионат. ... (Киев).

«ВОСТОК»
ПОТЕРПЕВШИЙ — в 14, 0... — в 15-30.

«БАЙКАЛ»
СКАЗКА О БАНЕ — в ... рии)— в ...

ДК «ТЕХС...»
КАК ТРИ ... рии)— в ...

ВОСКРЕСЕНИ, 23

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Шэнэ һонин. 9.15—Ритмическэ гимнастика. 10.00—«Спортлотогой» тираж. 10.15—Будильник». 10.45—Советскэ Союзда алба хэнэб! 11.45—«Үглөөнэй почто»—хүгжэмтэ дамжуулга. 12.15—«16 хүрэтэр ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 13.15—Хүгжэмтэ киоск. 13.45 —Худөөгэй ажал хэрэгүүд. 14.45—Элүүр энхэ байлга. 15.30—Футбол. СССР-эй чемпионат. Спартак—Динамо (Киев). 17.10—«Онтохондо айлшаар». «Пастух Янка». 1-дэхи сери. 18.30—«Дэлхэйн томо өгэ музей». Лувр. 1-дэхи сери. 19.00—Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.45—Уран шүлэгэй долгин дээрэ. 19.50—«Аяншалагшадай клубай» заседани. 21.30—Ехэшүүлдэ мультфильмнүүд. 22.00—Время. 22.35—«Т. Абуладзиин фильмүүд телеэкран дээрэ». «Мольба». 24.00—Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Зарядкада зогсогты!» 9.15—Совет поэзи. 10.05—«Эрудит»—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 10.55—В.А. Жуковский тухай. 11.55—«Агро» журнал. 12.30—«Хэрбээ таанад эды хүрэһэн һаа». 13.15—«Замбуулин: шэнэ гэр тээшэ гам». 14.05—«Оршон байгыш, газар дэлхэймнай». 15.05 — «Объектив» 15.40 — Мультфильм. 16.00—«Искупление»—хүгжэм... —Комсомолой... горком тухай... тэ абонемент... дамжуулга. ... нойрсогты, ба... «Искусствын... 21.45—Ехэшүүл... нууд. 22.00—... «Современник... нал. 23.55—... чемпионат. С... ниин суглуулг... данууд.

Кино, театрнуудта

Бурятский театр драмы имени Х. Намсараева
БЫК ШАРЛАЙ И СОБОЛИНАЯ ШУБА (сказка — в 12, ГАЛУУНУУД БУСАБА (Возвращение гусей)— в 19-30.

Бурятская филармония
ДК «Рассвет» (пос. авиазавода)— концерт лауреата международных конкурсов рок-музыки ДАНИЭЛЯ в сопровождении группы «Топ-Экспресс» (Югославия)— в 17, 19-30.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54 зам. редактора — 2-68-08 зам. редактора — 2-62-62 отв. секретарь — 2-50-52 секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-91 пропаганды — 2-56-23 промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21 2-57-63 информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61 выпускающие — 2-35-05 собственные корреспонденты п. Баргузин — 91-1-44, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73 п. Хоринск — 55-6-99

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 1. Н-01388. Заказ № 238. Индекс 0461...